

NEDER-LULEÅ. (Norrbotten.)

Ännu under 1300-talets första decennier synes den bofasta svenska befolkningen i de norr om Skellefteå liggande delarna af Norrbotten varit så fåtalig och spridd, att ordnade församlingsbildningar icke kunnat komma till stånd. I akt och mening att verka för såväl den andliga som materiella kulturens spridning till dessa aflägsna

trakter beslöt förmyndarregeringen under kon. Magnus Erikssons minderårighet, hvilken inom sig räknade flere framsynta och handlingskraftiga män, att fritt intill konungens myndighetsförklaring upplåta landet mellan Skellefteå och Uleå för de bekännare af kristen tro, som där ville slå sig ned som nybyggare eller köpmän. För att sätta större fart på kolonisationen fann sig regeringens främste och ledande man, ärkebiskop Olof Björnsson, kanske ej alldeles fri från tanken på egna materiella fördelar, föranlåten att tillgripa mera aktiva åtgärder. Med öfriga regeringsmedlemmarnes samtycke ingick han 2 febr. 1327 (DS:4, n. 2606) med fogden öfver Norrland Johan Ingemarsson och tvänne andra herremän, Nicolaus Fartiegnsson och Petrus Unge, en öfverenskommelse, hvarigenom de i ofvannämnda syfte sinsemellan fördelade området kring *Lule älf* och dess bifloder. Rörande de åtgärder, som vidtogos, är intet vidare bekant, än att intressenterna enligt ett bref 23 maj 1331 för egen del förbehållit sig vissa fisken i Lule älf (DS:4, n. 2850).

Piteå älfdal, som ungefär samtidigt i liknande syfte upplåtits åt riddaren Nils Abjörnsson (Sparre), torde i kyrkligt afseende fått ett visst försprång. Nyårsdagen 1339 är nämligen den förste kända khden i Piteå, sannolikt å tjänstens vägnar, närvarande vid kapellet i Luleå, som alltså från början synes ha utgjort annex till grannförsamlingen i söder, och sätter sitt sigill under en testamentshandling (DS:5, n. 3409), hvarigenom en bonde Svenald i Rutvik öfverlåter all kvarlåtenskap efter sin död till Upsala domkyrka. Bland vittnesmännen märkas för öfrigt en snickare och en skomakare, hvilket äfvenledes tyder på relativt utvecklade samhällsförhållanden.

Redan på 1340-talet synes en ändring i den kyrkliga ställningen inträdt, i det att Luleå då befinnes utgöra hufvudkyrka med Piteå och Torneå såsom underlydande kapellförsamlingar. Detta framgår af ett senare tillägg till den gamla pastoratförteckningen från 1314 (DS:3, n. 1946), hvilket, ehuru för blotta ögat oläsligt, på fotografisk väg kunnat dechiffreras och befunnits ha följande lydelse: *De Lulo cum capellis Pito et Toorn XII or.* Luleå låter sedan icke tala om sig förr än år 1374 i samband med de rannsakingar rörande gränsen mellan ärkestiftet och Åbo stift, hvilka ärkebiskop Birger Gregersson anställde under en resa utefter norrländska kusten sensommaren nämnda år. Genom sin notarie, khden Olof Nilsson i Tillinge, lät han på åtskilliga platser anställa förhör med trovärdiga allmogemän. Ett sådant hölls i Luleå prästgård 21 aug. 1374.¹ Piteå annexförhållande ägde då fortfarande bestånd, men torde ha upphört i början af 1400-talet. Enligt 1413 års jordbok² omfattade Luleå socken då 120 rökar, under det att Piteå räknade allenast 30. Afsöndringen af *Kalix* socken från Luleå synes försiggått omkring midten af samma århundrade (se *Neder-Kalix*).

Den kraftiga utveckling, som Luleå i likhet med öfriga församlingar i öfre Norrland undergick på 14- och 1500-talen - enl. 1543 års jordebok fanns i socknen 408 besutne män - nödvändiggjorde redan tidigt en förstärkning af de prästerliga arbetskrafterna, och ända sedan reformationstidens början synes pastor haft en eller två kaplaner till sitt förfogande.

Det dröjde emellertid ännu rätt länge, innan utbrytningar af nya pastorat från den gamla moderförsamlingen kommo till stånd. Närmast i ordningen kom den till Luleå hörande lappmarken, hvilken afsöndrades till eget pastorat år 1607, men behöll sin ställning som sådant endast ett tiotal år, hvarpå den indragna khdetjänsten efter

¹ *Peringskiöld*, Monumenta Uplandica 1: p. 3.

² *Styffe*, Skand. under Unionstiden, 3 uppl. s. 398.

en kortare mellantid ersattes med en under moderkyrkan sorterande lapppredikant-befattning, till dess den definitiva skilsmässan ägde rum på grund af det kgl. brefvet 27 sept. 1673 (se *Jockmock*). Dessförinnan hade *Råneå* afgått ss. eget gäll genom kgl. bref 5 nov. 1654 efter att ha utgjort kapellförsamling sedan 1642. Tillkomsten af Luleå stad år 1621 medförde inga förändringar i kyrkligt afseende, så länge stadsborna använde sig af sockenkyrkan, men 10 år efter stadens flyttning uppförde stadsborna egen kyrka, hvilket nödvändiggjorde inrättandet af en särskild stadskommunistratur, och år 1888 afskiljdes *Luleå stad* ss. eget regalt pastorat. (se inledn. till Luleå stad).

År 1806 hade beslut fattats om bildandet af ett kapellag vid Hedens by i socknens öfre del, och kungl. medgifvande härtill gafs 12 juni 1816. Företaget kom emellertid icke till utförande, hvarför K. Maj:t i stället 17 sept. 1823 förordnade, att Luleå församling vid inträffande khdevakans skulle klyfvas i tvänne pastorat, hvardera med sin khde och komminister. Delningen skedde 1831, hvarvid den gamla moderförsamlingen erhöll namnet *Neder-Luleå* till skillnad från det nybildade pastoratet *Öfver-Luleå*, som vid denna tid äfven innefattade det senare utbrutna Edefors.

Luleå församlings nuvarande solida gråstenskyrka förskrifver sig tydligen från 1400-talets sista årtionden. Genom sin monumentala storlek, som icke väsentligen synes ha utökats genom senare tillbyggnader, samt sina bevarade konstskatter från äldre tider är hon att betrakta såsom den märkligaste af öfre Norrlands tempelbyggnader. De målningar, som bekläda korets väggar och tak och under århundraden varit dolda under kalkputsen blefvo år 1909 bragta i dagen. Ärkebiskop Jacob Ulfssons vapen med örnfoten, som då framträdde på altarcykeln, anger att kyrkans inre dekoration tillkommit under hans ärkebiskopstid, tydligen i omedelbart samband med den fullbordade kyrkbyggnaden och äfven i anledning af hans egenskap af läns-herre öfver Norrbotten. Sommaren 1558 var kyrkan utsatt för våld, hvarvid taket afbrann. På församlingens begäran beviljade kon. Gustaf till hennes iståndsättande socknens behållna kyrkotionde för år 1559, belöpande sig till 3 läster 4 pund 2 span, som kvitterades af kyrkans sexmän 3 juli s. å. För att skydda kyrkan från sådana olyckor påbjöds 1616, att inga hus fingo uppföras i dess omedelbara närhet. Under tidernas lopp ha många reparationer med tillbyggande af läktare ägt rum. År 1793 funnos här ej mindre än 7 läktare. Ett högt fristående stentorn väster om kyrkan är uppfördt efter ritning af landtmät. Hollström 1850, i stället för en från 1740-talet härstammande klockstapel, som nedrefs.

Fremst bland kyrkoinventarierna är att märka det praktfulla altarskåpet, ett antwerpiskt arbete från 1500-talets början, som i storlek och konstvärde har få motstycken i Norrland.¹ Märkliga äro äfven de konstnärligt skulpterade korstolsfragmenten, däribland himladrottningen på månskäran i relief. Kyrkan var fordom rik på helgonbilder², mässkläder och altarkärl, af hvilka sistnämnda ej mindre än 2 monstranser, 3 kalkar och 3 patener år 1548 inlevererades till kon. Gustafs skattkammare. (KGR 3/2 1548). Kyrkans äldsta predikstol har varit inbyggd i korväggen. Den nuvarande, ett på sitt sätt märkligt arbete från 1712, är förfärdigad af bildhuggaren Nils Fluor, tillökt och förbättrad af Erik Fellström 1745, men väl mycket nedtyngd af dekorativa detaljer. Framhållas bör det ovanligt stora antalet bevarade grafstenar

¹ *Cornell*, Norrlands kyrkl. konst, s. 200.

² Linné nämner i sin dagbok öfver lappmarksresan 1732, att han i Luleå kyrka såg åtskilliga bilder, med hvilka man fordom drifvit fromt spel.

öfver församlingens gamla herdar, liksom ock kyrkarkivet gömmer åtskilliga intressanta permebref.

Närmare underrättelser äro att hämta ur följande tryckta arbeten: Om Neder-Luleå kyrka. Ur gamla papper af *J. A. N[ordberg]*, Luleå 1905 och samma förf:s Medeltidsmålningarne och altarskåpet i Nederluleå kyrka, ib. 1910. Predikstolen och altarskåpet äro afbildade i: Från Nordanbygd, bilder från Norrbotten julen 1895, Sthm fol., m. text af *T. H. S[vartengren]*.

KYRKOHERDAR.

1. Dominus **Johannes Caroli** [1408-25] var redan förstnämnda år kirkioprester i Luleå, hvilket framgår af ett vid häradstinget i Luleå af häradshöfdingen i Norrabutn Pedhar Diäkn 30 juni 1409 utfärdadt dombref, som förvaras i Luleå kyrka. Frågan gällde besittningen af en ö Brändö, som då låg nästan landfast utmed kyrkobordet i Luleå, så att knappt en fiskebåt flöt där emellan. Kyrkoherden och hans granne Sigurd framhöllo, att ön af ålder legat under kyrkbordet, ehuru den året förut olagligen frändömts dem, då »herr Jönis ey til swars war». En tillsatt tolfmannanämnd vittnade nu ock, att nämnda ö gemensamt ägts af kyrkobordet och dess granne »prest epter prest fraa hedindomen». Emellertid tvistades om denna besittningsrätt ännu under åren 1480, 1491 och 1507. Khden synes varit ganska förmögen och under de senare åren af sin lefnad vistats i Stockholm. Han kallas år 1422 ännu curatus i Lulo, då han inköpte en gård eller 3 stenus på Södermalm i Sthm och gifver dem till en prebenda vid själaaltaret i Storkyrkan.¹ Dominus Johannes Karoli in Lula blef äfven år 1425 broder i Helga Likama gillet i Sthm, enl. gillet ännu bevarade medlemsförteckning. Han ombestyrde ock anskaffandet af en kommunionkalk till Piteå kyrka.

2. Dominus **Johannes Jwari** de Lula, [före 1446] kanik och syssloman vid Upsala domkyrka. Under hans ämbetstid inträffade ärkebiskop Nicolaus Ragvaldi visitation år 1445, då Luleåborna 29 juni utfärdade ett med ärkebiskopens sigill bekräftadt bref, hvori de förbundo sig »hwar en persona, man oc qwinna, pilter oc pigebarn» i socknen att till Upsala domkyrkas byggning årligen betala en penning, på grund af ett gjordt löfte, då pesten härjade här 1440, och de därigenom blifvit från sjukdomen förskonade. (*Peringskiöld*, Monumenta Uplandica 1, s. 54). Han afled 1446 och ligger begrafven i Upsala domkyrka. (ib, 2, s. 255).²

¹ Stockholms stads jordebok, utg. af *H. Hildebrand*, 1, s. 446

² Grafstenen bär följande inskrift: Hic sepultus est Dominus Johannes Iwari de Lula, olim canonicus et Yconomus Upsaliensis, qui obiit ANNO DOMINI MCDXLVI. –

3. **Peder Sylvestri** synes omkring 1450 varit khde här. I ett kyrkan tillhörigt dombref från år 1502 omtalas, att herr Peder Sylvestri under sin pastorstid utarrenderat ett prästbordet tillhörigt fiskevatten till bonden Peder Pedersson i Bensebyn, men att obehöriga personer i Bälinge by ihjälslagit ett par skälar i samma fiskevatten, hvilket föranledde herr Peder att på nästa ting lagföra de skyldige, som bötfälldes och frändömdes fängsten.

4. **Olof Matzon** [omkring 1460] omtalas äfven, liksom öfriga i 1502 års dombref uppförda khdar, hafva utarrenderat kyrkobordets fiske. Synes hafva ljutit en våldsam död, ty han omnämnes med orden »her Olaff, som slaghen war». Detta bekräftas ock genom en anteckning, som riksantikvarien J. Bureus gjort på sin resa i Norrland 1600: »Kalijsboerna slogho fordom ihäl her Olof i Lule». (Sumlen.)

5. Herr **Pauel** in Lula blef broder i Helga Likamagillet i Sthm år 1471. Hans namn är ej upptaget på den lista öfver de äldre kyrkoherdarne, som finnes i dombrefvet 1502. Kanske var han blott vikarie eller kapellan.

6. **Petrus Öndonis (Per Önnesson)** [1477-81] synes ha varit präst i Sthm 1446, innan han hitkom.¹ Nämnas i stadens tänkebok 19 nov. 1477 herr Peder i Lula. Nedlade år 1481 frivilligt (per liberam resignationem) khde-befattningen öfver Luleå och erhöll därvid i årligt underhåll 50 mark af efterträdaren. Han afled emellertid redan 1484.

7. **Sverkillus Olavi** (1481-1502) erhöll af ärkebiskop Jacob Ulfsson kollationsbref på Luleå pastorat, dat. 6 sept. 1481, med villkor att han skulle till den afgangna företrädaren årligen utgöra 50 mark. Vid dennes död erhöll herr Sverkill på grund af dryga utgifter och de svåra tiderna i så måtto lindring genom ett annat ärkebiskopligt bref 14 juni 1484, att han i stället skulle till ärkebiskopens ombud hvarje år vid Olofsmässan erlägga 20 mark.² För öfrigt erhåller han beröm för sina förtjänster och sin verksamhet. År 1491 22 febr. fick han ett förnämligt besök af riksföreståndaren Sten Sture, åtföljd af Uplands lagman Gregers Matsson m. fl., som s. d. tilldömde prästbordet den omtvistade Brändön. Hr Sverkill beklädde under åren 1497-99 den hedrande och ansvarsfulla posten såsom Upsala domkyrkas syssloman, men fortfor tillika att vara khde i Lulu. De räkningar, han därunder förde, äro ännu i behåll (ULA). Ett

¹ Sthms stads jordebok I, s. 43.

² Originalen på pergament i Luleå kyrkas arkiv.

latinskt psalterium, som han år 1492 anskaffat för Luleå kyrka, förvaras i Upsala univ.-bibliotek. Han lefde ännu 1502. Det är otvifvelaktigt, att Luleå ståtliga kyrka är byggd under hans tid.

8. Herr **Oloff Andreæ** [1526] i Lula, var prost 1526 och uppbar silfverskatten i Norrbotten. Till honom begaf sig en klosterbroder Peder Petri, med kon. Gustaf I:s samtycke 27 sept. s. å., för att här blifva kapellan eller verka i religionens tjänst (KGR. 3, s. 288).

9. Mäster **Matthias** (1527-50) insände ss. prost votum Olai från norra prostriet till Upsala domkyrka 22½ mk. 6 pgr år 1527. Han fick kon. Gustafs bref 17 juni 1536 med tillstånd att få behålla biskops-sakören, som föllo i Lula, Pita och Calis, hvaraf han dock skulle hålla konungens laxfiske vid makt; »och hwad therutöfver är, skall han vetta domino en skenk theraff mett skinwarur». Konungen uppbar och kvitterade 30 sept. 1543 50 ungerska gyllen, som M. Matz i Lula honom pliktig var. I testamente efter honom mottog Skellefteå kyrka år 1550 4 mk och kon. Gustaf enl. kvitto 15 sept. s. å. 1 silfverstop om 23 lod, 2 dito tillsammans vägande 24 lod, item ett silfverstop med lock om 2 lod. mk 7½ lod, en förgyld dagert (dolk) med bladet vägande 30 lod, item en silfverskål med en förgyld fiertt vdi om 24 lod, item 2 guldringar om 3 lod, en ulfskinnfäll och en järfskinnsfäll, »bedragen med kläde», samt 51 renar, allt enl. konungens kvittensbok. Hans arfvinge Benedictus Nicolai skänkte ock till Luleå kyrka år 1551 ss. minne af honom Thomas' ab Aquinos teologiska verk. Allt detta visar, att han varit en förmögen man.

10. Mäster **Hans** (1551-54), hvars namn upptages i den pastors-serie, som prosten Grubb tillagt på det gamla dombrefvet från 1502 näst efter mäster Mats, kan möjligen vara kaplanen Hans Laurentii, hvilken i så fall endast tjänstgjort som vakanspastor.

11. Mäster **Arenn** (1554-58) var här förstnämnda år, då han erlade taxefgiften till kronan. Från khdebefattningen i Luleå blef han af kon. Gustaf år 1558 förflyttad till Börstils pastorat i Upland, »efter vi uppå fören^{de} Lulå prostgård vele låta upprätta en afvelsgård», såsom konungen 24 febr. 1558 skrifver till hertig Johan i Finland. Genom denna transport undanträngde mäster Arenn den förra khden i Börstil herr Mårten, hvilken var finne till börden och därför enligt konungens befallning skulle begifva sig tillbaka till Finland, där hertig Johan anbefalldes skaffa honom något pastorat. Afvelsgården upprättades ock, hvartill förberedelser vidtagits

redan 1557, och i Kammararkivet förvaras ännu räkenskaperna för Luleå gård för åren 1558-62. Mäster Arons boskap skulle blifva stammen till afvelsgården i Luleå, och i ersättning fick han Börstils prästgårds inventarieoxar och kor. Men hela denna inrättning, som för öfrigt hvarken bar sig här eller i Umeå, upphörde kort efter kon. Erik XIV:s tillträde till regeringen, och kontraktets prästgårdar, som måst bidra till afvelsgårdens första uppsättning af husgeråd, återfingo sina tillskjutna andelar. Under mäster Arenns tid började Luleåbornas attacker på prästbordet, som fortgingo under långa tider. I en gammal domshandling heter det: Under mäster Arons tid, innan kungsgården hitkom, företogo sig Rutviksboerne det orådet att låta nedhugga en öfvermåttan stor tall, som utmärkte rågången mellan kyrkobordet och denna by »öster om den lille fiskiebeckenn vthan Skutöen, på hvilken tall af ålder kyrkonyckeln haffuer vthhuggin varit så gammalt, att han ähr förnyad vorden i M. Matzes tijdh, efter thet han begynte illa synas; och lejde dertill någre öfvermagar». Det bevittnades af Mäster Arons d. v. kapellan herr Anders Nicolai, sedan khde i Piteå. Men följdén blef att Rutvikarne gjorde förfång på prästbordet både till vatten och land, hvaröfver kyrkoherdarne ständigt klagade. Man har kvar en prästräntelängd från 1559 för Luleå, hvilken visar att i socknen då funnos 3,126 personer.

12. **Engelbertus Olai** (1561-62) var född i Hälsingland i Tuna socken och Rocksta by; fadern uppgifves ha varit bonde och hetat Olof Jönsson. Tjänstgjorde såsom hofpredikant hos kon. Gustaf, då han af honom omkr. 1550 förordnades till sacellan och vice pastor i Umeå, hvarifrån pastorierna då användes till den där upprättade afvelsgården. I Umeå stannade han öfver tio år, men påstås uppträdt med sådan myndighet och stränghet, att han tvungits att söka sig därifrån. Under ecklesiastikåret 1561-62 befinnes han vara khde i Luleå. I ersättning för det prästbordsinventarium, som han i Luleå gick miste om, fick han 2 pund bjuuggmjöl, 14 spann malt och 2 tr svenneöl, 10 kor, 1 tjur m. m. (Enl. 1561 års räkenskaper.) Men i räkningen för 1564 antecknas, att resterande taxesmör 4 t:r skulle krävas af her Engelbricht Olsson »för det året han var kyrkeherre i Lula år 1562». Ett bevaradt bref från honom visar, att det var genom intriger af efterträdaren Petrus Matthiæ, som han måste gå från Luleå pastorat. Den sistnämnde var till och med så oförsynt, att han kräfdé af Engelbert den lön, som denne redan uppburit. Såsom kraftfull och reformerande förflyttades han redan år 1562 som pastor till Leksand i Dalarne, där han ock blef prost, och enligt hvad sägnen förmälde, lärde »dalkarlarne krypa till kreutz, så att det brakade i ryggen på dem». Af

kon. Erik erhöill han 16 juli 1562 donationsbref på ett hemman i Tibble i Leksand, där flera af hans efterkommande sedan bodde. Han underskref Liturgien 1577, undertecknade Upsala Mötes beslut 1593 samt var Västerås stifts fullmäktig på riksdagen 1594. Efter ett slaganfall, som träffade honom på predikstolen juldagen 1597, förlorade han synen och tillbragte sina återstående dagar i Leksand hos sin son och efterträdare i pastoratet. Afled 1602.

G. 1) m. *Brita*, dotter till kyrkoherden i Delsbo Elof, syster till biskop Bellini i Västerås första fru.

2) m. *Catharina*, dotter till khden Joen Simonsson i Ljusdal, i Hälsingland.

Barn i 1:a giftet endast sonen *Elaus Ingelberti Terserus*, f. i Umeå 1554, som på grund af sin stjufmors hårdhet måste öfvergifva hemmet, men slutligen blef faderns efterträdare; var en mycket betydande man för sin tid, d. i aug. 1617. - i 2:a giftet: *Daniel*, f. 1564, khde i Torsång, d. 10/1 1629; *Abel*, sin faders klockare; *Isak*, fänrik, d. i Liffland och på kungens bekostnad begrafven i Riga; *Abraham*, bergsman vid Stora Kopparberget; *Jacob*, fältpredikant, äfven död i Liffland; *Margareta*, g. m. en bergsman i Aspeboda; *Anna*, g. m. khden Gudmund Petri i Orsa; d. 1654; *Sara*, g. m. en landtman på Strand i Wika (Munktell.)

13. **Petrus Matthiæ** (1563-69). Han är den dominus Petrus¹, som af Westén i Sv. hofkleresiets hist. upptages såsom kon. Eriks hofkapellan; hitkom år 1563, då han 17 nov. s. å. erhöill frihet från den taxa, som han af Lule prästgåld göra skulle. Under hans tid upphörde år 1564 Luleå prästgård att vara kungsgård, och därigenom återfingo kyrkoherdarna i Piteå, Kalix och Torneå hvad deras prästgårdar vid kungsgårdens upprättande måste afstå af sina inventarier. Hvad sedan efter fördelningen återstod i säd, kreatur, fateburs- och boskapspersedlar samt fiskeredskap, köpte pastor i Luleå med konungens medgifvande för 579 mark 7 öre, hvilket belopp inlevererades i kgl. räntekammaren 25 juni och 6 okt. 1564. Han var illa beryktad för sitt liderliga lefverne. Man har ett drastiskt yttrande af fogden i Norrbotten Jon Hälsing, som vid ett tillfälle förklarade, att när han efter döden skulle komma till himmelrikets port, ville han först fråga om herr Anders i Skellefteå var därinne; »är han inthet thär inne, tå må jagh ike peka mig tijt, men är herr Per Masson i Lule ther, tå skal iagh in hvadh jag vill eller äij», gifvandes därmed tillkänna, att herr Anders lefde gudeliga och herr Peder ogudakteliga. (Burei Sumlen.) Herr Per blef ock år 1569 afsatt, och 20 maj s. å. aflevererade han Luleå prästgårds inventarium till efterträdaren i utsedda församlingsmedlemmars närvaro. (Luleå ka.) Vi återfinna honom senare såsom khde i Umeå, ehuru med föga ändradt lefnadssätt. Se *Umeå*.

¹ Bibergs antagande, att han skulle vara *Petrus Caroli Skeningensis*, förfaller helt och hållet.

14. Mag. **Andreas Petri Grubb** (1569-1611), f. i Gefle 1525. Föräldrarna voro borgmästaren Per Andersson Grubb, underlagmansson från Grubbe by, Umeå, och Maria Jakobsdotter Bure, underlagmansdotter från samma ort. Enligt en gammal uppgift promoverad magister utomlands. Hvad syssla han innehåft före sin hitkomst år 1569 är ej fullt utredt. Enligt Westén (Sv. Hofkleres.) skall han varit skolmästare, då han begärde pastoratet efter företrädaren, till hvilkens afsättning han skulle ha medverkat. Enligt en annan uppgift (UB N 271) lär han förut varit sekreterare hos kon. Erik XIV. Vid taxeringen för Älfsborgs lösen 1571 skattade han för följande lösegendom: silfver 320 lod, guld 40 st., koppar 8 pund, tenn 7 pd, messing 3 pd, kor 15 st., kvigor 12 st., stut 1, får 26, getter 14, svin 7, hästar 5 och ston 2 för 83 m:k, tillsammans 1,759 mk 2 öre. Han hade själf varit närvarande på riksdagen i Sthm och deltagit i det s. å. die conversionis Pauli (25 jan.) undertecknade beslutet om denna beskattning. Genom våld förstördes prästgården i Luleå sommaren 1588, hvarvid herr Anders miste all sin egendom, hvarför han befriades från taxans utgörande för detta och äfven för följande år. Var prost öfver Västerbottens norra kontrakt 1586 och underskref år 1593 Upsala mötes beslut. Mycken skada och obehag rönt han af sin granne i Björnsbyn lappfogden Oluf Burman, som år 1596 slagit under sig några fiskevatten, hvilka af ålder tillhört prästbordet, förebärande att prästen hafver nog dem förutan. Då kyrkoherden förtröt »sådant svåre wold» och kallade honom presteplågarer såsom han uti Piteå socken, där han tillföre bodde, varit hade, hotade fogden att taga än mer nämligen halfparten af kyrkoherdens fåboland och dref sin boskap dit, lät till och med uppbygga en mjölkbod där och uppeggade äfven grannarne. Hans hustru efterföljde sin mans fotspår och åtnöjde sig ej med halfparten, hvilket föranlät kyrkoherden att med menighetens bistånd nerrifva hennes där uppsatta mjölkbod och drifva undan boskapen, men det halp intet, ty hon lät strax i stället hopsätta »en riisbodh» och brukade den till dess Gud hafver med stort slagregn gjort henne ogild och drifvit fogdens hustru dädan, och »för valet» hafver hon gifvit socknen ett skamligt namn, kallandes dem »troghaslekiare» efter det de hennes mjölktråg omvälte. Som underlagman Sven Persson i Piteå var lappfogdens svärfar, tillsattes extra domare och genom t. f. öfverlagmannen Oluf Olssons dom 12 jan. 1598 tilldömdes ifrågavarande ägor prästbordet, och Oluf Burman skulle vid nästa ting straffas för detta öfvervåld. - I sin Sumle har riksantikvarien Joh. Bureus gjort rätt intressanta uppteckningar från sitt vistande i Luleå prästgård hos prosten Grubb jultiden år 1600, hvarvid han redogör för gudstjänstens hela anordning både vid julaftonens aftonsång, juldagens

ottesång, högmässa och aftonsång. Prosten predikade själf i högmässan och när han vände sig till åhörarne med orden: Hafven tolemodh, jagh vil strax lychta, tå gnydde the och sadhe: välsignath vari Gudh, vij fåm tijd höra Hans ord». Han synes haft stark benägenhet att i alla händelser spåra en gudomlig nemesis. Härpå tyda flera yttranden, han fällde. Då Bureus och han sutto och talade om huru kon. Gustaf I lät bryta kull klostret i Upsala och bygga upp Örby slott och hans söner måste sitta där fångne, yttrade herr Andreas Lulensis, att oansedt det var rätt att klosterlefnaden och munkeriet nederlades, så var det ej rätt, att murarne skulle kullrifvas, som till Guds ära i en god akt uppbyggda voro, utan måtte hellre blifva undt till någon skolas underhåll och till ungdomens, pigors och döttrars upptuktan. Af Bureus' anteckningar framgår äfven, att redan vid denna tid en sockenskola fanns i Luleå, där barnen undervisades af kapellanen i hans stuga; de öfvades att sjunga »läxor» och psalmer och straffades »med sten och band och rijs», och hvarje gång badstugan eldades i Luleå prästgård fingo alla djäknegossarne äfven bada, så ofta det bryggdes fingo de en kanna färsköl. Prosten var en mycket hederlig man och berömlig själasörjare. Hans bror Magnus Petri Grubb var khde i Frötuna. Då hans måg ärkebiskopen afled år 1600, tog prosten Anders Grubb tre af sina dotterbarn till sig för att uppfostras, men sedan änkan gift om sig, återsändes de till Upsala. Till Luleå kyrka skänkte prosten en ljuskrona, två andra skänktes af några bönder. Äfven föranstaltade han om, att den större kyrkklockan på socknens bekostnad inköptes. Hans dödsår har oriktigt uppgifvits vara 1596, men grafstenen öfver honom framför altarringen utvisar, att han aflidit år 1611.¹

G. m. *Christina Samuelsdotter*.

Barn: *Brita*, g. m. khden Gerdt i Skellefteå; *Elisabeth*, g. m. 1) ärkebiskopen Nikolaus Olai Bothniensis, 2) m. professor Claudius Opsopæus; d. 1615; *Petrus Grubb*, physices professor i Upsala, slutl. assessor i Kgl. Hofrätten i Sthm; *Ingeborg*, g. m. khden mag. Henrik Opsopæus på Norremalm i Sthm; *Margareta*, g. 1605 m. prosten Joh. Anthelius i Gefle, förut astron. professor i Upsala; *Samuel Grubb*, græcæ linguæ professor i Upsala 1608, sist khde i Väla, d. 1662; *Catharina*, g. m. khden i Arbrå Petrus Jonæ Hudvichius (Fant 1, s. 115).

Luleå lappmark d. v. s. Jockmock afskildes till eget pastorat 1607, men återföll under efterträdaren 1617 till Luleå gamla moderförsamling.

15. Engelbertus Laurentii (Bure) (1613-21), f. 1542, fadern

¹ Prostens grafhäll, som sedan äfven fått tjäna som griftsten öfver dottersonen khden Joh. Anthelius, bär följande i yttre randen ristade inskrift: Her är begrafwen Andreas Petri som afsomnade i Gvdi 1611 sedhan han thena församling i 43 åhr med reen evangelli lära och Gvd heligit lefwerne förestått hadhe. Gvdh gifve honom en evig frögdeful vpståndelse på then yttersta dagen. Amen.

var khden Lars Svenonis i Säbrå. Han åtnjöt jämte sina bröder undervisning af fadern i hemmet, sedan i Gefle skola samt skall ha kommit till Upsala 1561; prästv. till sin faders adj. 1568 samt blef år 1579 hans efterträdare ss. khde i Säbrå med dess tillhörande annex Häggdånger, Hernö och Stigsjö. Var närvarande på Ångermanlands landsting i Bjärträ 31 juli 1582. Under hans khdetid därst. anlades Hernösands stad, hvilken skulle såsom särskild församling jämte Hernön afskiljas från Säbrå, men på borgerskapets anhållan fick herr Engelbert 1586 tillstånd att med Säbrå förena khde-befattningen i staden. Genom byte med sin broder Hans blef han khde i Själevad 1589 och ss. sådan var han personligen närvarande vid Upsala möte 1593, där han synes spelat en något mera framskjuten roll ss. deltagare i de deputationer, som från prästerskapet afgingo till hertig Carl, och en af de bästa bevarade berättelserna om detta möte är sannolikt författad af honom. Han har likaledes deltagit och undertecknat riksdagsbesluten i Upsala 23 febr. 1594 samt i Söderköping 22 okt. 1595. Själevads pastorat innehade han till år 1613, då han redan 70-årig, förmodligen på grund af sina söners framstående förtjänster, befordrades till Luleå pastorat. Tillträdesåret är bekant därigenom, att han i Själevad s. å. betalte en krigsskatt, som utgick med 12 öre för hvarje bonde, men då han s. å. kom till Luleå affordrades honom ånyo samma skatt af Västerbottens-fogden Abraham Staffansson; han befriades genom kammarrådens bref 14 dec. 1615 från det senare krafvet. Norlander omtalar i sina Norrländska samlingar (h. 6, s. 306) ett sorglustigt uppträde i Luleå prästgård 1614, då en fogdetjänare Oluf Olsson efter åtskillig välplägnad i prästgården äfven fick låna en ridhäst af herr Engelbert och före affärden fann hästen så kvick och vacker, att han begärde och erhöll lof af prästparet att för ro skull få rida in i präststufvan. Kaplanen herr Olof Nicolai, som från sin kaplanstuga åsåg hans åtfärd, skyndade dit och frågade hvarföre han så red och gjorde hästestall af prästestufvan. Och då ryttaren tyckte, att det icke angick honom, kommo de till fångs tillhopa och begynte parlamenta (träta), hvarvid den förre ryckte något skägg af kaplanen och sade sig vilja slå det på käken; på tinget erkände han, att han gjort det i ölvillo och hastige mode. Eftersom menigheten blef förargad, att skägget blef ryckt af deras predikant, blef Oluf saker till 40 marks böter, och han lofvade, att när han finge råd och lägenhet, gifva kaplanen en äreskänk. Den gamla ännu bevarade kyrkporten bär årtalet 1616 och har sålunda tillkommit i prostens tid. Ärkebiskop P. Kenicius höll visitation i Luleå 18 juni s. å. Kyrkans orgverk, skänkt af lappfogden R. Stegers änka, var då färdigt. Det må ej förtigas att prostens, som var satt att vaka öfver gammal kyrklig och ärbar sed, själf vid ingående af

sitt andra giftermål i Själevad bröt häremot, då han tog sin hustru in domum et thalamum i förtid, hvilket af Upsala domkapitel bestraffades med 3 månaders suspension, hvarjämte han själfvilligen gaf 5 daler till universitetets kommunitet (Udpr. 3/2 1599). Han afled år 1621.

G. 1) m. *Elisabeth Andersdotter*, f. 6/9 1549, dotter af prosten i Skellefteå Andreas Olai. Hon afled i Själevad 9/10 1597, där hennes systerson Joh. Bureus såg hennes grafsten på kyrkogården 1600.

2) 1598 obekant med hvilken.

3) g. m. *Malin Nilsson*, änka efter prosten i Umeå. Petrus O. Gestricius. Hon lefde ännu 1624 i Luleå i stor ängslan för sin sons Er. Niurenius' blifvande öde.

Barn i 1:a giftet: *Andreas Bure*, f. i Säbrå, 14/8 1571, general-matematikus, krigsråd 1640, adlad 10/5 1624, d. 4/2 1646 och begrafven i Husby-Långhundra; *Lars Bure*, f. 29/8 1573, khde på Gråmunkeholmen, d. 1612; *Jonas*, f. 17/11 1575, custos archivi 1629, adlad 10/5 1624, utg. Stads- och Landslagen, d. 26/2 1655 i Sthm; *Olof*, f. 2/9 1578, med. d:r, kon. Gust. Adolfs lifmedikus, adlad 24/6 1621, borgmästare i Sthm 1622, vice president i Åbo 1633, d. 1655, begr. i Vermdö kyrka; *Malin*, f. 1/10 1581, g. m. khden Zacharias Jonæ i Själevad; *Anna*, d. 1583; *Daniel*, f. 26/7 1586; d. ung; *Anna*, f. 25/10 1588, g. m. Axel Hansson, tullnär i Västerås, assessor och v. president i Åbo hofrätt 1630, änka 1632, stammoder för svenska adliga Kewenbrinkar, lefde ännu 1665; *Joannes*, f. 7/7 1591, d. 1612; *Erich*, d. ung.

16. Mag. **Erik Petri Niurenius** (1623-24), son till prosten i Umeå P. O. Gestricius och styfson till företrädaren. Hitkom från rektoratet i Gefle 1623, men blef ss. förvunnen att ha studerat i utländska jesuitskolor afsatt och dömd till 3 års förvisning från riket. Om hans öden se närmare khdar i *Umeå*.

17. Mag. **Anders Torstani Holmdalius** (1626), f. 1589 i Holmedal i Värmland, där fadern herr Torsten var khde. Stud. i Upsala 24 aug. 1606, var Holmdalius en bland de första, som inskrefvo sig i det privata kollegium, som prof. Joh. Rudbeck öppnade i febr. 1610, och blef där i mars s. å. den ena af censorerna samt responderade den 10:e i samma månad för en disputation mot jesuiterna, hvilket var ett hugg mot Messenius i den beryktade strid, som då upprörde Upsala. Följande år uppfördes han bland studiosi veterani och försvarade under Rudbeck 18 maj en teologisk afhandling. Han begaf sig sedan till tyska universitet och inskrefs 5 nov. 1613 i Wittenbergs matrikel. Återkommen presid. han i Upsala för en ny disputation 1615. Var domkyrkans syssloman 1616, till dess han blef khde i Danmarks pastorat vid Upsala 1619. Deltog såsom fältprost eller superintendent öfver norrländska krigsfolket i det tyska kriget. Erhöll af kon. Gustaf Adolf 24 apr. 1626 fullmakt ss. khde i Luleå, men redan

två dagar därefter utfärdade konungen en ny för efterträdaren, hvori det heter: Ändock vi hade förordnat vällärde M. Andream Holmodalium till kyrkoherde till Lulo prästegäld och han för den långa vägen skall icke alletid så kan vara tillstädes, när som krigsfolket upfordras, hafva vi på det församlingen icke må vara utan någon själasörjare förordnat... Mäster Anders Knutzon. Afled på hemresan från kriget i okt. 1627 i Stockholmskären blott 37 år gammal. Hans ståtliga grafsten ligger i Danmarks kyrkas kor.

G. m. *Elisabeth Knutsdotter*, dotter af hofpredikanten, khden och prosten Canutus Petri i Lena, Upl., sål. syster till ärkebisk. Johannes Lenæus. Hon blef omgift med khden Torbern Israelis i Tensta. Såsom änka uppbar hon under nådåret efter Holmdalius taxen af Luleå, som utgick ss. lön till regementspastorn och för år 1628 utgjorde 3 t:r smör, 1 t:a lax, 2 skeppd gäddor och mantalspgr 49 dlr 25½ öre.

Af barnen, som synas tagit sig namnet *Bruun*, märkas:

Johannes Andræ Brunius, fil. mag. 1652, rektor scholæ i Hudiksvall, sist khde i Tensta, d. 15/10 1670, *Barbara Andræ Bruun*, f. 1625 i Danmarks prästgård, g. 24/6 1652 m. prof. Bengt Hedräus och d. i Upsala 23/3 1688, begr. 24/6 s. å.

Tr.: Theses pro antiqua & germana philosophandi ratione contra nova scholasticorum & jesuuitarum deliria propositæ, præs. *J. Rudbeckius*, Ups. 1610. - De Deo triuno, id. præs. ib. 1611. - De sensibus exterioribus et interioribus, præs. ipse, ib. 1615.

18. Mag. **Andreas Canuti Gevaliensis** (1626-49) var tydligen född i Gefle och sannolikt svåger till företrädaren. Inskrefs i Upsala univ. studentmatrikel 16 febr. 1615. Kon. Gustaf Adolf utfärdar 14 apr. 1620 ett bref för en student Andreas Canuti på 5 skeppund koppar tull- och växel-fri för hans studier i främmande land. Det är tydligen honom, vi återfinna i febr. 1621 vid Jena universitet jämte andra svenska studenter. Han promoverades till magister i Wittenberg 9 apr. 1622.¹ Efter sin hemkomst blef han 1623 konrektor vid Stockholms skola och erhöll 26 apr. 1626 fullmakt att vara khde i Luleå och Luleå lappmark, hvarom ärkebiskopen P. Kenicius i bref 2 maj s. å. underrättade församlingen, och hvilken befattning han 7 juni mottog. Äfven under hans tid fortforo Rutviksborna att göra intrång på prästbordets ägor, hvaröfver khden Anders Canuti klagade och underlagman Jacob Grubb på tinget 31 juli 1634 fällde dom. Han var herredagsman på riksdagen 1638. År 1640 hade det kommit för ärkebiskopens öron, att khden hade del i en skuta, som for på Sthm. I bref af 13 apr. s. å. förklarar denne sig ej vara »en köpman, som oppköper gods

¹ Vid hans promotion utgåfvo hans landsmän en gratulationsskrift: Honoribus magistralibus... dni Andreæ Canuti Gevaliensis, tr. i Wittenberg, som visar, att då icke mindre än 9 svenskar och 1 finne lågo vid universitetet därstädes.

till att sälja», men skuteparten hade han för att föra taxelaxen och smöret till Sthm, och för att få penningar att löna kapellanerna med. Vi finna ock, att han 1645 om hösten gaf till Luleå kyrka 10 dlr, när Gud på Stockholmsresan hade hulptit honom utur en grufvelig storm. Han var mycket bekymrad och tyckte det vore hårdt, om Luleå lappmark skulle frångå honom och blifva pastorat - kort förut hade Piteå lappmark afskiljts från sin moderförsamling 1640 - men han befriades från denna oro, då i stället en kapellpräst förordnades till Jockmock, ehuru den första, en lappgosse, som han själf uppfostrat och underhållit, ej gjorde honom mycken hugnad. Åtminstone från 1632 kallas han prost. Genom drott. Christinas bref 10 okt. 1645 bestämdes, att eftersom Luleå stad fått några ägor af prästbordet till mulbete och utrymme, så att afgangen värderades till ett helt mantal, erhöll herr Anders Canuti och hans successores en afkortning på sina utlagor uppgående till $\frac{1}{2}$ t:a smör. Han var tydligen en verksam och uppskattad prost och slapp upplefva den djupa sorgen att se familjen vanärad genom en sons brottslighet och skymfliga död. En socknebuds-kalk förfärdigades år 1634 af kyrkans silfver samt en åttkantig altarkanna om 102 lod. Ärkebiskop Laurentius Paulinus höll här visitation 19 juni 1642, då prosten redogjorde för sin verksamhet under sina lappmarks-visitationer (Baazius p. 840). Han afled 1649. Familjens grafsten med årtalet 1645 ligger midt för altaret i Luleå landskyrka.

G. 1) m. *Maria Johansdotter*; 2) m. *Birgitta Köniksdotter*, dotter af Könik Persson i Torneå, synes blifvit omg. m. rektorn i Piteå skola mag. J. Magni Forthelius; d. i Piteå.

Af barnen: *Canutus Andrae Ligelius*, f. 25/3 1633, stud. i Ups. 1647, blef såsom deltagare i Gust. Ad. Skyttes fribytarebragder halshuggen på Jönköpings torg 28/4 1663¹; *Brita*, g. m. khden i Uleåborg mag. Michael Jurvelius; *Johannes Andrae Lulander*, stud. 1649, präst i Råneå; *Anders*, d. 1636, efter hvilken fadern i testamente till kyrkan gaf »en duk brukelig på det lilla bordet, som kommunikanterna stå hos, när the gå till Herrans nattvard, med bred knytning på then ena sidan». *Könik*, d. ung om våren 1642, då äfven en duk sömmad med svart silke, värd 40 dlr, gafs åt kyrkan; *Ella*; en dotter, som synes varit g. m. kapellan Petrus Petri i N. Luleå.

Tr.: Utfärds predikan öfver fru Elisabeth Skytte, landshöfd. Frans Krwsebiörns husfru, hvilken i Herranom afsomnade vthi Pitheå stad den 12. Octob. år 1642. Ups. 1645. - Lat. vers vid dn Ol. Moretus' promotion i Jena 6 febr. 1621 (jämte flera andra svenskar).

19. Mag. **Jonas Jonæ Turdinus (Trast)** (1651-54), född i Västerbotten. Fadern var landsfogden Jonas Jonæ, som bodde i Grisbacka vid Umeå, modern Margareta Danielsdotter Svinhufvud, dotter till khden

¹ *B. Schöldström*, Damer och knektar, 1902, s. 155-165.

Daniel Danielsson i Wika, Dalarne. Han var broder till borgmästaren i Umeå, sedan lappfogden Daniel Jonsson Trast. På sin mors sida var han rätt kusin med den framstående generalkvartermästaren Olof Örn-hufvuds och v. presidenten Mårten Lejonskölds fruar. Är troligen den Jonas Jonæ Both., som 12 nov. 1625 inskrefs som student i Upsala, där han 10 år senare höll en offentlig latinsk oration, hvarefter han begaf sig utomlands och i Tyskland lär blifvit promov. mag. 1640. Blef kort efter hemkomsten supremus collega i Gefle skola, skötte på förordnande 1642 konrektoratet med försäkran att få samma salarium, som hans företrädare uppburit, samt erhöll konfirmation på samma tjänst 21 juli 1643, men utsågs redan följande år till rektor. På stiftsynoden 1644 i Upsala höll mag. Jonas Turdinus en oration de bonis operibus och kallas då scholæ Geval. rector. Såsom sådan innehade han ss. khde Hille prebende, men var den siste prebendeskolrektorn där. Superint. P. Steuch introducerade f. rektor Jonas Trast till past. i Luleå lands- och stadsförs. m. Råne kapell 19 febr. 1650 (Hdmh.). Han renuntierade rektoratet 7 maj 1651, då vid samma tillfälle examen hölls med ungdomen. Här i Luleå blef hans verksamhet icke långvarig. Socknebönderna synas ha tillämnat en klagoskrift mot honom 1654 att »Mäster Jon, vår khde, tager i likstol ½ rdr då M. Anders tog intet mera än 20 pgr kmt och öfriga afgifter i proportion», men hans inträffade död torde föranledt, att anklagelsen förföll. Han afled nämligen s. å., ej 1656 såsom Hülphers uppgifver. Vid hans död utbröts Råneå såsom särskilt pastorat, och i den skrifvelse, som kon. Carl X Gustaf i anledning häraf utfärdade 2 nov. 1654, omtalas khden Jonas Trast såsom för kort tid sedan med döden afgången. Hans änka väckte på Luleå rådstuga rättegång 6/2 1655 mot f. klockaren Jöran Ericsson, som beskyllt M. Jon för oredlighet, i det att penningar bortkommit ur en »duklåda», hvilken stått på altaret i kyrkan, men dock stått öppen 8 mån. 12 dagar innan den bars till prästgården. Klockaren dömdes för ohemul beskyllning till 60 dlr plikt.

G. 1) m. en dotter till prosten och khden Johan Ol. Anthelius i Gefle.

2) m. *Elisabeth Dominicidotter*, dotter af prosten Dominicus Arnæsius i Delsbo, Hälsingl., efterlevvande. Hon blef senare omgift med khden Magnus Wallenius i Gudmundrå.

Tr.: Oratio de encomiis eloquentiæ, quam Ubsaliæ... die 4. Octob. anno 1635 ex memoria pronuntiabat *Jonas Jonæ Turdinus*. Sthmiæ. 4:0.

20. Mag. **Johannes Joh. Anthelius** (1656-73), yngste sonen af astr. prof. i Upsala, sedan prosten och khden i Gefle Johan Ol. Anthelius och Margareta Grubb samt svåger till företrädaren härst. Inskrefs 20 maj 1637 i Upsala universitets studentmatrikel. Fadern anhöll för sonens

räkning om konrektoratet i Gefle skola; härpå svarade domkapitlet 6 mars 1644: Som han hafver ett vackert ingenium, ja det bästa af alla prostens barn och kan inom en kort tid förskaffa sig testimonium a facultate philosophica, synes intet rådeligit, at han nu öfvergifver sina studier, utan at han ännu blifver här antingen ett år eller ock till hösten och ser sina saker igenom, emedan ingen frequens är i sommar uti Gefle. Han fullföljde ock sina studier för graden, disputerade de närmaste åren och promov. till fil. mag. 1646 i Upsala, hvarefter han erbjöds och erhöll konrektoratet i Gefle skola. Emellertid synes han dessförinnan företagit en utländsk resa, då vi finna honom i sept. 1648 inskrifven vid Rostocks universitet; äfven senare var han på utländsk botten, hvilket framgår af ett bref, skrifvet i Greifswald 1651. Var riksdagsombud vid 1655 års riksdag. Utnämnd till khde i Luleå, tillträdde han pastoratet 1656, då företrädarens änka 4 maj levererade inventariet. Under hela sin tjänstetid ss. pastor här i församlingen låg han i oafbruten strid med sockenborna, hvarvid båda parterna stodo hårdt och skarpt mot hvarandra. Vid 1660 års riksdag anfördes bland allmogens besvärspunkter, att khden i Luleå visade obarmhärtighet emot de fattiga vid uttagande af kristnings-, kyrkogångs- och brudvigningspenningar, likstod och andra afgifter. Stämningen mot honom förbättrades ej, då Kgl. M:t 16 juli 1662 resolverade, att de borgare, som ännu bodde i Luleå gamla stad honom till prejudice, genast skulle förfoga sig till den nya staden, samt att han skulle återfå det af ålder pastor tillhöriga lax- och sikfisket, som 15 juli 1654 blifvit gifvet staden till vederlag för Torpenjaur's lappby, som afståtts till Nasafjäll, men nu lagts tillbaka till Luleå gebiet. I sept. 1662 androg prosten i Piteå i konsist., att ett par bönder i Luleå s:n gjort buller och ovettig mun i sockenstugan, hvarför de bötfälldes med 2 riksdaler hvardera, och om de vägrade erlægga plikten, skulle de excommuniceras de excommunicatione minori, ty efter privilegierna må prästen oturberad præsidera i sockenstugan. Vid prästmötet i Hsand i febr. 1664 företogs ransakning om alla dessa stridigheter. Därvid framkom, att khden Anthelius i de flesta fall hade rätten på sin sida, men också på grund af socknemännens pockande ej visat billighet, äfvensom att han på kyrkväg och i egen stuga blifvit öfverfallen med skamliga ord och kallats skälm. Konsistoriet afdömde sakerna klokt med förmaningar åt ömse håll. Särskildt uppmanades khden Anthelius att afstå från prästbordets utarrenderande, hvaröfver församlingen klagat; råddes att slå ängarna till hälften »så hadhe thet strax een annan titel». Men det ömsesidiga splitet fortfor. Pastors hänsynslöshet röjer sig i den rättegång, som smeden Nils Andersson i Luleå stad väckte mot honom i aug. 1667. Khden hade med knif sönderskurit 21 st. fisknät, hvarmed

smeden olofligt fiskat i prästbordets vatten och uppsatt att torka på pastoris ägor. Citerad på fyra ting infann sig icke Anthelius, förebärandes opasslighet, men dömdes ändock enl. 25 kap. byggningabalken till 40 mk böter för att han spillat nät, skulle vedergälla skadan för hvarje nät med 16 öre smt samt, för att näten varit borta för ägaren höst och vår, refundera honom skadestånd med 10 dlr smt. Men emedan smeden Nils Andersson utlagt näten på pastoris vatten, bötede han 3 öre smt. Äfven lappallmogen var avogt stämd mot khden, därför att han ej personligen besökte dem; han var dock då så sjuklig, att han ej vågade utsätta sig för resans ansträngningar. Allmogen ville ej ge honom tionde 1673, enär han hvarken då eller föregående året kommit tillstädes, utan allenast skickat sin klockare Per Paulsson upp till Jockmock för att uppbära och emottaga tionde och annat. Afled 23 juli 1673 och begrofs i sin morfars, prosten Grubbs, graf i Luleå kyrka.¹

G. 2/3 1656 i Gefle m. *Anna Jöransdotter Folcker*, f. 3/3 1634, dotter af rådmannen därst. Jöran Petersson F. och Elisabeth Kröger. Änkan flyttade efter sin mans död till Gefle och gifte 9/3 1679 om sig m. professorn i Upsala Petrus Holm, som 23 år förut skrifvit latinsk vers vid hennes förra bröllop. Hon afled 16/10 1695 i Upsala.

Af 6 barn: *Hans*, klockare på Vermdön; *Israel*, teol. lektor i Gefle och khde i Hille, d. 16/9 1724; *Margareta*, ogift, d. i Hagby, styffaderns prebende, 21/7 1679 och begr. i Upsala domkyrka 15/2 1680; *Elisabeth*.

Tr.: De justitia, præs. *M. Gestrinius*. Ups. 1645. - De rerum publicarum formis, præs. *And. Anthelius*, ib. 1646.

21. Mag. **Olaus Svenonis Bidenius** (1675-79), f. i Sidensjö, son af komm. där, sedan khden i Grundsunda Sven Djupzelius. Stud. i Upsala 25 okt. 1655, prästv. 1657.

Till krigskollegium öfversände Hsands konsist. 7 febr. 1663 en rekommendationsskrifvelse för honom på regementspastorsbefattningen vid Västerbottens regemente, hvilken tjänst han erhöll, då han följde regementet till Skåne. Här kom han emellertid att stanna, blef fakultetsnotarie i Lund både i filosofiska och teologiska fakulteterna och promov. till mag. efter aflagdt disputationsprof 1670. Efter att i 18 år förestått regementsprästtjänsten erhöll han fullmakt ss. khde i Luleå 1675, men afled redan 1679. Hans prydliga grafsten ligger i kyrkans sakristia.²

¹ På Grubbs grafsten är senare tillfogad en grafskrift öfver Anthelius.

² Omskriften lyder: Här under ligger begrafven M: Olof Suenson Bidenius denne Luleå stads och sochns fordom nytælskande kiörckioherde. Midt på stenen: Jach ser himmeln öppen och Jesum stå på Guds högra hand. Anno 1679. Initialer: OSB, KMDB, KOD, OOB.

G.¹ i Sthm m. *Catharina Michaelsdotter Burman*, dotter af handelsmannen i Sthm Mich. Björnsson Burman. När hon efter nådåret skulle flytta till Sthm, förgicks hennes egendom på sjön. Hon benådades af Kgl. Maj:t 26 jan. 1687 med 12 t:r spl. årligen. Blef slutligen omgift med befallningsmannen öfver lappmarken Hans Renhorn i hans 1:sta gifte, d. 1689.

Barn: *Sven Bidenius Renhorn*, f. 16/8 1673, prost och khde i Brunflo; *Karin* och *Olof*, dd. som barn.

Tr.: De scriptura sive scriptione, præs. *P. Holm*, Lund 1670.

22. Mag. **Nicolaus Ol. Plantin** (1681-85), f. 24 jan. 1629 i Umeå prästgård, son till prosten Olof P. Njurenus.

Stud. i Upsala 20 nov. 1645, reste senare ut till Tyskland och blef där promov. fil. mag. Hemkommen säges han tjänstgjort en kortare tid som adj. i Offerdal, blifvit konrektor i Hsand 1655 samt därefter gymn. adj. och konsistorienot., befordrades till eloquentie lektor, då teol. lektor P. Nenzelius mottog Nora pastorat, men när denne nödgades återgå till lektoratet i Hsand, fick Plantin äfven återgå till gymn. adjunkten och notariatet och tycktes taga denna degradering lugnast af alla parterna. Prästv. i maj 1662 i Säbrå kyrka. År 1666 köpte han af sin svärfader superintendenten Steuchius en gård i Hsand för 10 rdlr. I skrifvelse till Kgl. m:jt 21 okt. s. å. hemställer Hsands domkapitel, att mag. Plantin, då nu prosten mag. L. Agrelius i Själevad är kommen till hög ålder och åtskilliga sjukligheter underkastad, måtte få efterträda honom i Själevads pastorat. Som prosten och hans hustru, som var Plantins rätta moster, nu voro barnlösa, hade den förre för superintendenten yttrat förhoppningen, att systersonen måtte blifva hans efterblifvande kära hustru till hugnad. Han tillträdde Själevad 1668, blef där kontraktsprost 1673 samt erhöll slutligen transport till Luleå pastorat 1681. En mångårig tvist, som rådt mellan borgerskapet i Luleå och prästbordets innehafvare angående fördelning af stadens och prästbordets ägor, afslöts af prosten genom en konvention 1 sept. 1682, och stadfästades genom kon. Carl XI:s resolution 18 dec. 1682 på stadens vid riksdagen insinuerade besvärspunkter. Hans verksamhet härstädes blef ej långvarig, ty han afled redan 1685. Hans grafsten med numera oläslig inskription ligger i kyrkans kor, närmast »munkebänken».

G. 1660 m. *Christina Steuch*, f. 6/3 1642, dotter af superintendenten P. Steuch, sedan omg. m. efterträdaren.

Barn: *Magdalena*, f. 1662, g. i Luleå 19/8 1683 m. lektor O. Roselius i Hsand, omg. 1689 m. prosten J. Öman i Luleå; *Anna*, g. m. kronofogden i Luleå Mårten

¹ På samma gång vigdes hans bataljonspredikant *Zach. O. Anzenius* med system *Elisabeth Burman*.

Hacksell, änka 1725; *Brita*, g. m. khdarne 1) Simon Aquilonius i Håslöf, 2) 1714 Nils Sylvan *ibid.*, samt 3) Olof Örnberg i Dalköping; d. 29/12 1757; *Olof*, f. 1666, lektor i Hsand, d. 1701; *Petrus*, f. 1667, komm. i Löfånger, sedan khde i Skåne, d. 1709; *Nicolaus*, f. 21/8 1668 i Själevad, d. i Upsala ss. student 14/11 1691, begr. i domkyrkan 24/1 1692; *Maria*, g. 1) 21/8 1706 m. khden O. Sund, 2) m. khden Gust. Sundius i Sollefteå, d. 1754; *Christina*, f. i Själevad 24/4 1675, g. 21/8 1692 m. inspektorn vid Luleå silfvergrufva, sedan kronofogden Hans Renhorn, d. i Nordmaling 20/7 1738; *Zacharias*, f. 1680, khde i Umeå; *Erik*, f. 1680, fil. mag. 1710, präst vid kon. Carl XII:s lifdrabanter, regem. past. vid Västerb. reg., g. i Sthm nov. 1714 m. Margareta Westman, d. 1717; samt *Brita*, *Margareta*, *Matthias*, *Erik* och *Elisabeth* dd. unga.

Tr.: Desiderium mortis, thet är: en christelig likpredikan öfver... herr Svens O. Giupzelii... kyrkioherdes vthi Gråndsunda sal. lekamen... 7 Aprilis åhr 1678... aff *Nicolao O. Plantino*, præpos. & past. Siälvadensi. Sthm 1679.

23. Mag. **Esaias Stephani Graan** (1686-95), f. omkr. 1620 i Upland, son af khden Stephan Stephani i Gran och hans hustru Anna (d. 1650) samt yngre broder till lektorn, sedermera khden i Piteå Olaus Graan. Inskrefs vid Upsala Univ. 29 jan 1640 under namnet Esaias Stephani Granus. Såsom fil. kand. inskrefs han i Greifswalds universitetsmatrikel 12 aug. 1659, och i egenskap af regementspastor promoverades han där 28 maj 1660 till magister under Carl Gustaf Wrangels kansleriat. Han synes fortfarande under krigsåren vistats i Tyskland, ty såsom regementspastor vid Ångermanlands, Medelpads och Jämtlands i Nordtyskland kantonerade knektar påträffa vi honom på sommaren 1662 i Demmin, där han hade sorgen att förlora sin första fru, men redan följande år ingick han nytt äktenskap. Efter hemkomsten erhöll han khdebefattningen i Arnäs med tillträde 1 maj 1668 och uppträdde där som en rapp och verksam ordningsman, inrättade ny kyrkbokföring och var mån om församlingens bästa. I maj 1686 tillträdde han Luleå förnämliga pastorat, hvarvid han på samma gång »konserverade» företrädarens änka. Kontraktsprost. En kraftig, initiativrik, lärd och språkkunnig man, värd sin befordran. På sin resa 1694 tillbragte kon. Carl XI natten mot 17 juli i prästgården och afhörde följande dag båda predikningarna i kyrkan. Afled 23 april 1695.

G. 1) m. *Maria Helwig*, d. 22/6 1662 i Demmin i Pommern.

2) 1663 m. *Sabina von Kruse*, som afled i Arnäs och begrofs 9/11 1684. Hon efterlämnade ett älskadt minne där i församlingen, och talrika sockenbarn uppkallades med hennes namn.

3) m *Christina Steuch*, superint. P. Steuchs dotter och företrädarens änka. Hon afled i Sollefteå och begrofs i dec. 1718.

Tr.: Latinska verser vid handelsmannen Joh. Meles och Margareta Mårtensdotters bröllop i Sthm 4 maj 1650 (undert. Esaias S. Graan). - Gratulatio ad... M.

Petrum Steuchium, septentrionalis dioeceseos episcopum, cum secundum sacri conjugii foedus cum Elizabetha Johannis filia, matrona, solleniter feliciterque sanciret, dicta in Gymnasio Hernodiano ab *Esaia Graan*, Holmiæ 1655, fol.

24. Mag. **Jonas Erici Öman** (1696-1704), f. på 1650-talet, son af bonden Erik Israelsson från Hemsön, Utön. Inskrefs vid Upsala univ. 1 sept. 1677, fil. kand. 1685. Då han s. å. skulle disputera pro gradu och gradualafhandlingen redan var tryckt, gjorde flera ledamöter af det akademiska konsistoriet anmärkningar emot några däruti förekommande utlåtelse, som syntes dem betänkliga och farliga. Ventilationen blef därför länge inhiherad, men slutligen tillåten med vilkor, att förf. skulle låta trycka och vid avhandlingens slut bifoga en nöjaktig deklaration. S. å. promov. fil. mag., utn. till lektor i logik vid Hsands gymn., med tillträde 1688, var gymn. rektor läsåret 1692-93, tilltr. Luleå. pastorat 1 maj 1696, s. å. kontr.prost i norra prosteriet. Under sina visitationer i lappmarken ådrog han sig dock »genom fatiguer en sjuklig kropp», hvilket i förtid ändade hans, liksom svärfaderns dagar. En broder Daniel Öman var handlande i Hsand och en syster Christina var gift med komm. i Nätra Olof Walanger. Afled i Skellefteå 1704 under flykten för ryssarna.

G. i Hsand 6/1 1689 m. *Magdalena Plantin*, dotter af prosten i Luleå Nic. Plantin n. 22 samt änka efter lektor O. Roselius. Hon afled i Sollefteå och begrofs 7/5 1717 därstädes.

Barn: *Magdalena*, f. 21/3 1697, d. som barn; *Jonas*, f. 26/6 1700, stud. 1726, handlande i Luleå, slutl. soldat; *Rebecka*, f. tvilling 26/6 1700, g. 1) m. khden Daniel Boding i Nätra och 2) m. komm. Er. Schäder i Själevad.

Tr.: De peregrinis, præs. *J. Micrander*. Ups. 1683. - De ephoris, præs. *And. Norcopensis*, ib. 1685.

25. Mag. **Johannes Unæus** (1706-35) f. 11 nov. 1667 på Mo torp i Sveg, Härjedalen, där fadern Ol. Hansson Unæus var komm., sedan pastor i församlingen, modern Anna Johansdotter Schiller. Stud. i Upsala 27 okt. 1688. Efter aflagda gradualprof promov. till fil. mag. 1694. Efter att ytterligare ha speciminerat pro lectoratu med en teologisk afhandling, återkom han till Hsand, där han 13 sept. 1695 prästvigdes till adj. åt khden Drake i Oviken, blef hans måg och vice pastor i 7 år, till dess han 19 maj 1702 förordn. till primarie teologie lektor i Hsands gymn. Han beklädde rektoratet vid gymn. 1705-06, tillträdde 1 maj 1706 Luleå stads och landsförsamlingars pastorat, hvarå han 2 maj 1705 erhållit kgl. fullmakt. I 29 år förestod han med stort nit och beröm sin herdebefattning, hvartill år 1714 äfven kontraktprostsysslan öfver prosteriet lades. Efter en långvarig sjukdom, som han delvis ådragit sig under trägen pliktuppfyl-

lelse, afsomnade han stilla 14 juni 1735 och begrofs i kyrkans kor följ. 4 dec. af rektor scholæ i Piteå Carl Solander med likpredikan öfver 2. Tim. 1: v. 12. Kyrkans stora klocka omgöts under hans tid 1726.

G. 23/7 1695 i Ovikens prästgård m. *Anna Hansdotter Drake*, f. 15/12 1670, dotter af khden H. Drake i Oviken, d. i Luleå 6/9 1745.

Barn: *Olof*, krigskommissarie, borgmästare i Luleå 1735, d. 3/1 1760; *Hans*, f. 29/3 1700 i Ovikens prästg. d. 29/4 1702. (Myssjö kb.); *Johan*, notarie i Luleå, d. 1742; *Elsa Margareta*, g. m. fältväbeln Jonas Burström, som blef befallningsman i Tibble i Upl. 1725; *Anna Catharina*, f. 7/2 1704, g. 14/5 1724 m. vice landshöfd. öfversten Erland Lagerbohm, blesserad och fången vid Villmanstrand; *Christina*, f. i Luleå 30/6 1706, d. 3/1 1707 begr. i kyrkan; *Andreas*, f. 21/10 1707, d. 5/11 s. å.; *Zacharias*, f. 23/6 1709, khde i Råneå, d. 1766.

Tr.: Venerationis pignus dum... M. Matthias Steuchius, consistorii Hernosandensis præses gravissimus, sanctæ theologiæ doctor solenni pompa renunciaretur Upsaliæ die 3 Martii anni 1693. - Diss. de tubo Torricellano, præs. *H. Vallerius*. Ups. 1693. - De Herdalia, præs. *A. Spole*, ib. 1694. (Denna disput. har under titel: Härjedalens beskrifning blifvit öfvers. af *Erik Modin*, tr. Östersund 1899.) - De fide salvifica, præs. *Dan. Djurberg*, ib. 1703.

26. Mag. **Jacob Arendtsson Renmarck** (1737-55), f. 24 okt. 1691 i Luleå nya stad, fadern var rådmannen och handlanden Arendt Larsson Renmarck, modern Anna Ruuth, borgmästaren Jacob Ruuths enda dotter, senare omgift med borgmästaren Er. Dahlgren i Piteå. Han åtnjöt första undervisningen af skolmästaren i Luleå Anders Buræus, sedan i 4 år af bataljonspred. Ol. Stenbeck, sändes därefter till Piteå trivialskola 1701, kom 1705 till Hsands gymnasium samt afreste jämte sin fader om hösten 1708 till Upsala, hvarvid de med knapp nöd under en förskräcklig storm Michaelidagen undgingo skeppsbrott. Här stannade han, fränsett ett par besök i hemmet, till dess han aflagt filosofiska graden 1716, och ytterligare några år såsom ledare för landshöfd. i Västerbotten Otto Wilh. von Lövens tre söner samt därefter för ett par söner till friherrinnan Kurck. Som matematik utgjorde hans hufvudämne, blef han af Hsands konsist. förordnad till lektoratet i samma ämne vid Hsands gymn. och erhöll därå kgl. fullmakt 4 okt. 1721 med tillträde 1723, då han 2 okt. aflade sin ämbetsed. Prästvigd af superintendenten P. Asp 6 juni 1725; utn. till 2:e teologie lektor 27 okt. 1731, höll i apr. 1732 sin inauguraloration »de spiritu sancto» och utgaf offentligen »Theses de theologia irrogenitorum & illuminatione primæ. Efter 14 års tjänst i gymnasiet, hvarunder han två gånger, 1725 och 1732, beklädt rektoratet, erhöll han enhällig kallelse och 9 mars 1736 kgl. fullmakt ss. khde i Luleå pastorat, hvilket han tillträdde 1 maj 1737; utn. till kontr. Prost 27 sept. s. å. öfver norra prosteriet m. tillhörande lappmark. Vid husesynen ville företräda-

rens änka icke utlämna prästbordsinventarierna, under förebärande att de voro sterbhuset tillhöriga, men konsist. förklarade sig ej äga makt att samtycka till någon abalienation af inventariepersedlarna från prästbordet. Prosten Renmarck var præses vid prästmötet i Piteå 26-28 jan. 1749, då artikeln de theologia in genere afhandlades. På återresan från Finland 1752 gästade kon. Adolf Fredrik Luleå prästgård d. 28 juli på middag hos prosten, som i Råneå varit H. M:jt till mötes. Renmarck afled 30 juni 1755 och begrofs af prosten Carl Solander i Piteå 7 sept. med sedan tryckt likpredikan. Han var en man af välförtjänt heder.

G. 1) 29/10 1723 i Hsand m. *Anna Catharina Wänman*, f. 28/6 1704, dotter till prosten Carl W. i Neder-Kalix, d. 8/2 1753; 2) 4/10 1753 i Umeå m. *Anna Sophia Lagerborg*, f. 20/1 1719, dotter till öfverstelöjtnanten vid Västerbottens regem. Daniel Lagerborg, sedan omg. 10/8 1763 m. majoren, sederm. öfversten Babo Joachim Georg von Rohr i Sunderbyn; d. 16/10 1783.

Barn i 1:a giften: *Carl*, f. 19/10 1724 i Hsand, kollega i Piteå, triv. skola, d. 18/9 1773; *Jacob*, f. 19/2 1727, d. begr. i Hsand 19/5 s. å.; *Olaus*, f. 19/2 1730, d. begr. 7/5 s. å.; *Jacob*, f. 5/6 1732, d. 4/2 1740 i Luleå; *Arendt*, f. 15/1 1735, v. häradsh., afvittringsdomare i Södra lappmarken, d. 16/3 1792 i Umeå; *Zacharias*, f. 3/9 1739 i Luleå, d. 6/9 s. å.; *Jacob Johan*, f. 10/2 1743, kommiss. landtmätare, andre landtmätare i Örebro län, d. ogift i Nora stad 19/2 1810.

Tr.: De ædilitate romana, præs. *F. Törner*, Ups. 1713. - De duplicatione Cubi, præs. *J. Wallerius*, ib. 1716. - Svenska verser vid rektorn i Luleå skola Johan Stecksenius' och systemen Sophia Renmarcks bröllop 1714... *I Alfvarsamt Rim*. Ups. fol. - Grafskrift öfver fadern rådman *Arendt L. Reenmarck*, begr. i Luleå 17/4 1716... *I Alfvarsamt Rijm*. Sthm, fol.

27. Mag. **Lars Lang** (1758-72), f. i Ström 10 dec. 1711 (enl. grafstenen), son till komm. Erik Lang i Hammerdal-Ström, n. 8. Efter vanliga skolstudier stud. i Upsala 14 apr. 1729. Var 5 års tid informator hos khden Anders Hilleström på Väddö i Roslagen för hans son Jacob Erik, som sedermera blev prost och khde på Värmdön. Promov. fil. mag. 30 juni 1737. Kallad till e. o. predikant vid kgl. lifgardet af öfverste Otto Wrangel, blef han efter ansökan prästv. i Upsala 2 apr. 1740; rektor i S:t Clara i Sthm 1746, från hvilken tjänst han afgick 23 april 1750. I skolmatrikeln skref han då: »Att jag tog emot en förfallen skola och upprättat henne så mycket min korta tid tillåtit, vet min Gud bäst, det lofordet måste ock hvar oveldig man lämna mig». Utn. 1749 till regementspastor vid Kgl. Lifgardet, tillträdde han 1750 denna befattning. Efter åtskilligt krångel vid valförslaget efter Renmarck erhöll Lang utom förslaget kgl. fullmakt ss. khde öfver Luleå pastorat 1758; hon.prost 1761 och kontr. prost 1765. Afled 25 okt. 1772.

G. 30/12 1740 m. *Elsa Margareta Hilleström*, f. 1717, dotter af prosten och khden Anders Hilleström i Vaddö och Eriana Frondin: d. 27/8 1782 på sin egen- dom i Luleå, Notviken.

Barn: *Erika Johanna Magdalena*, f. 1741, g. 8/1 1771 m. förste landtmät. Olof Clausén i Håkansö, Piteå s:n; d. 1803; *Margareta Catharina*, f. 1744 g. m. prosten Theophilus Gran i Piteå; d. 1802; *Charlotta Ulrika*, f. 1746, g. 7/12 1769 m. regem.skrifvaren Johan J:son Thalín; *Hedvig Maria*, f. 1748, g. 1772 m. skol- mäst. i Torneå, slutl. khden i Umeå Jacob Eurenus; d. i Torneå 25/12 1775; *Elsa Sophia*, f. 17/3 1750, v. i Piteå prästg. 25/11 1790 m. komm. Nils Björk i Burträsk; *Anders Gustaf*, f. 31/8 1752, komm. i Tåsjö, d. 25/5 1808; *Eva Lisa*, f. 1755, afled ogift 12/1 1840; *Adolf Ulrik*, f. 16/1 1758, komm. i Öfver-Kalix.

Tr.: De viribus rationis in emendandis moribus, præs. *J. Hermansson*. Ups. 1734. - De disciplina arcani primitivæ ecclesiæ, præs. *E. Frondin*, ib. 1737.

28. **Jonas Ol. Hollsten** (1775-89), f. 4 apr. 1717 i byn Hollborgen, Räfsunds s:n i Jämtland; son till skattebonden Olof Jonsson och Brita Jonsdotter. Som föräldrarnas medellöshet lade hinder för hans skolgång, fick han första undervisningen i skrifning, räkning och grunderna i latinet af en välvillig man i föräldrarnas grannskap. Först på sitt 16:de år af- sändes han till Frösö skola, kom 1738 till Hsands gymn. och i febr. 1742 till Upsala. Efter ett års studier därst. blef han af föräldrarna hemkallad för att sköta hemmanet, enär hans broder måste som soldat åtfölja Jämt- lands regemente till Sthm att dämpa Dalupproret. Jonas fick emellertid år 1745 ss. informator återvända till Upsala med en son till rådmän P. Bjur i Umeå. Här utvecklade han ovanlig flit i sina studier och blef en af Linnés trognaste lärjungar. Han erhöll nu ett lappskt stipendium med skyldighet att lära sig lappska språket, hvilket han ock gjorde under ett och ett halft års vistelse i Sorsele, hvarefter han återkom till Upsala för studiernas fullbordande. Med en mycket berömmade rekommendation af Linné, sökte och erhöll han skolmästaretjänsten i Jockmock 1749 och blef för detta ändamål prästvigd i Hsand i jan. 1750. I Jockmock bevisade han sin praktiska duglighet i hvarjehanda värf, då genom hans bemödanden en ny prästgård uppbyggdes, sedan den gamla bostaden jämte flertalet handelshus och bodar på marknadsplatsen genom en våd- eld 1755 lagts i aska; skolhusbyggnaden fullbordades äfven och en ny kyrka hade kort förut uppförts. Efter khden i Jockmock Ol. Modéns död 1754 förestod Hollsten tjänste- och nådeåret och begärdes af församlingsborna till efterträdare, men erhöll fullmakt först 1757 såsom khde öfver pasto- ratet. Sitt hemvist hade han om somrarna i Kvickjock, om vintrarna i Jockmock. Äfven i Kvickjock kom genom hans åtgörande en ny träkyrka till stånd i st. för den gamla bofälliga bruksbyggnad, som fått tjäna som gudstjänstlokal, och de boningshus, som företräddaren på egen bekostnad

låtitt uppföra därst., blefvo inköpta till prästboställe. Under vistandet och resorna i lappmarken gjorde han med sin vakna blick rika iakttagelser rörande de lappska naturförhållandena och meddelade dem åt Linné, Vargentin och andra vetenskapsmän, med hvilka han brefväxlade. Detta föranledde, att Kgl. Vetenskapsakademien invalde honom till sin ledamot 27 jan. 1773. Till Linné sände han tufvor af lefvande lappmarksväxter för Botaniska trädgården i Upsala. Då han år 1773 sökte Luleå pastorat, hade han nog i Linné och andra inflytelserika män välvilliga förespråkare för sin ansökan, hvilket jämte nästan enhällig kallelse äfven förhjälppte honom till den kgl. fullmakten 3 nov. s. å. Linné skickade honom ett älskligt gratulationsbref till hans befordran och rådde honom att anlägga en trädgård i Luleå, till hvilken han skulle sända härdiga sibiriska frösorter, som han fått af Ryska kejsarinnan. Han tillträdde 1775 pastoratet och blef år 1777 kontraktsprost samt skötte sin tjänst med stor duglighet. Å Luleå gamla kyrka företogos under hans tid många förbättringar, ny dörr upptogs, läktare tillbyggdes, ny prästgård uppfördes, och Linnés älsklingstanke, acklimatiseringsträdgården, blef verklighet. I Luleå nya stad började man 1787 uppföra en ny stenkyrka, men prosten Hollsten fick ej upplefva hennes invigning. Han afled 19 juni 1789. I den lefnads-teckning, som doktor D. E. Næsén i Vet. Akad. uppläste öfver honom och hvarur ofvanstående delvis är hämtadt, skildras han såsom en reslig, kraftfull man, redbar, gästfri, god mot de fattiga och för de vetenskapsmän, som besökte lappmarken, en erfaren rådgifvare.

G. 1) i Luleå 28/1 1759 m. *Catharina Zellinger*, khden i Ramsele S. Zellingers dotter, d. i barnsäng 11/12 1762 och begr. i Jockmock 13/2 1763, 32 år.

2) 31/1 1768 m. *Anna Christina Rhen*, f. 1750, dotter af khden Er. Rhen i Piteå, d. 22/4 1800 i Fasterna prästgård, Upl.

Barn i 1:a g.: *Olof*, f. 3/12 1759, kronofogde i Korsholms läns norra fögderi, landskamrer, d. i Jakobstad 1/2 1795; *Maria Elisabeth*, f. 13/4 1761, g. 7/1 1779 m. skolmäst. i Jockmock, sist prosten i Sunne Nathanael Fjellström;

i 2 g.: *Erik Samuel*, f. 13/10 1769, d. 23/3 1771; *Jonas*, f. 20/1 1771, kapten vid Västerb. reg.; *Christina Catharina*, f. 18/11 1774, g. 27/1 1793 m. öfverste Carl Ulrik von Schildt; *Eric Samuel*, f. 2/6 1776 i Luleå g. st., s. min. adj. d. i Nysätra 30/1 1802; *Abraham*, f. 24/10 1778, d. 20/11 1781; *Anna Brita*, f. 28/6 1787, d. 12/7 s. å.

Tr.: Sjutton års observationer på sånings och skördetiden samt på vårflods, sommarflods och isfrysningstiden uti Qvickjocks och Jockmocks församlingar i Luleå lappmark (Vet. Acad. Handl. 29, 1768). - Anmärkningar om bäfvern (ib.) - Anmärkningar om järfven (vol. 34, 1773). - Afhandling om rehen (vol. 35, 1774). - Om folknummern i Svenska lappmarken - samt om lapparnas hushållning (ib. 38, 1777). - Anmärkningar om våta starrängar och om rätta tiden til deras afslående (Saml. af rön och afh. rör. landtbruket, som til K. Vet. Akad. blifvit ingifne, T. 2, Sthm 1775). - Artiklar om hushålln., årsväxten och väderlekens omskiften uti Luleå och norra Västerbotten, som de senare, åren införts uti Göteborgs Tidningar. - För Ecclesiast. Directionens räkning insände

han en relation om Christendomens början och fortgång uti Lappmarken, dat. Qvickjock 24/10 1768 (afskrift i Bergianska brefsamlingen T. XIII). - Linnés rekommendationsbref och andra bref, äfvensom Hollstens bref till honom äro tryckta i *Bref och skrivelser af och till Carl von Linné. Afd. 1 del. 7. Ups. 1917.*

29. Dokt. **Isak Nordmark** (1792-1823), f. i Luleå landsförsamling 23 mars 1749, son till komm. härst. Hans Nordmark och Maria Plantin. Från Luleå stads skola sändes han till Piteå triv. skola 1760, till Hsands gymn. 1764 och blef stud. i Upsala 1767. Efter Prästerliga studier ordinerades han i Hsand 4 nov. 1770 till präst att förestå kapellansbefattningen i Luleå efter sin afl. fader samt förordnades därpå att biträda khden i Råneå Sam. Rosenius, hvilkens söner tillika fingo åtnjuta hans undervisning. Härigenom fick han ett gynnsamt tillfälle att ss. handledare åtfölja dem till Upsala, där han aflade fil. kand. ex. vt. 1775 och promoverades till mag. 1776. Samma år kallades han till past. adj. af khden Casp. Wijkman i S:ta Catharina i Sthm, och genom nitisk verksamhet och lyckliga ämbetsgåfvor vann han så stort förtroende, att han blef komminister i församlingen 1778, efter att året förut aflagt past. ex. Erhöll 13 apr. 1785 fullmakt på Rödöns pastorat, hvilket han tillträdde 1786. Bland de deputerade, som framburo prästerskapets tacksägelse till kon. Gustaf III för freden i Verelä 1790, representerade Nordmark Jämtland. Efter prosten Hollsten sökte han sin födelseförsamling och nedreste för att stärka sin kompetens till Upsala samt aflade såsom præses ett teologiskt disputationprof, erhöll K. M:ts fullmakt 1791 ss. khde i Luleå och blef kontr. prost s. å. m. tilltr. 1 maj 1792. Teol. d:r 1 nov. 1800, præses vid prästmötet i Piteå 1806; stiftsfullmäktig vid riksdagen i Örebro 1810. Vid den stora reformationsfesten, som firades i Luleå landskyrka 1817, dit en väldig människomassa strömmat samman, satte sig en af pelarne, som uppbar de tre öfver hvarandra belägna läktarna, på grund af belastningen, och i förskräckelsen kastade sig de där sittande ut genom fönstren eller ned på den starkt sammanpackade människomassan nere i kyrkan, hvarvid flera skadades och höllo på att blifva ihjälklämda. Länets höfding baron Koskull räddade en liten flicka genom att öfver korskranket lyfta henne upp i sin bänk, där han höll henne i knä under hela predikan. Då menigheten, ehuru ingen fara var å färde, icke åter vågade sig in i kyrkan, förklarade d:r Nordmark, att han skulle predika så högt, att de som voro utanför likväl skulle höra. Också ljud hans stämma med sådan kraft, att den hördes ända till den ett godt stycke från kyrkan belägna prästgården. Prostinnan, som var hemma från gudstjänsten för att anordna ett stålgt middagskalas, höll på att få slag, när berättelse kom att kyrkläktarna ramlat, ty hennes barn sutto där för att deltaga i

den anordnade körsången. Prosten afsade sig prostbefattningen 1819. Han var äfven en duktig jordbrukare. Hans död påskyndades af ett olycksfall. Hans fru, som såg sin åldrige man i fara att stupa till golfvvet, skyndade fram för att mottaga honom, men råkade själf falla med så olycklig påföljd, att hon afbröt benet. För prosten ledde denna chock till ett slaganfall. Han afled utan märkbara plågor 11 aug. 1823 öfver 74 år gammal och begrofs 16 oktober. En nitisk ärans man.

G. 1786 i Sthm m. *Anna Helena Wiesbeck*, f. 1757, dotter till klensmeden och handelsman Johan Wiesbeck och Catharina Falk samt änka efter kofferdikapten G. Fr. Wallis.¹ D:r Nordmark hade beredt henne ett änkesäte på älfvens motsatta sida i Bälinge by, men hon flyttade 1827 till Råneå, där hon afled 29/12 1838 hos sin dotter och måg prosten Ol. Burman.

Barn: *Johan Isak*, f. 3/4 1787 i Rödön, rektor i Luleå apologist-skola, d. 6/8 1849; *Zacharias*, f. 7/5 1788, fil. mag., v. kollega i Luleå, ett geni, men förföll, d. 30/3 1823; *Matthias*, f. 1789, d. s. å.; *Matthias*, f. 1790, d. s. å.; *Hans Petter*, f. 16/6 1791, d. 8/9 s. å.; *Maria Catharina*, f. 1/9 1792 i Luleå, d. ogift 6/7 1813; *Hans Peter*, f. 3/8 1793, teol. kand., docent vid Upsala univ., d. 12/3 1822 i Luleå prästgård; *Lisa Helena*, f. 21/8 1794, d. 31/3 1800; *Matthias*, f. 23/10 1795, d. 4/1 1796; *Margareta Johanna*, f. 5/1 1797, g. m. khden i N.-Kalix Carl Eurenus; *Elisabeth Christina*, f. 11/11 1798.

Tr.: De theologia Iobi, præs. *L. J. Palmberg*. Ups. 1773. - De commate V cap. 44 Gen., præs. *C. Aurivillius* 1775. - De miraculis, ipse præs. ib. 1789.

30. Mag. **Johan Peter Eurén** (1828-30), f. 14 jan. 1780 i Thorvalla, Brunflo, son af khden P. West-Eurén i Råneå och Cath. Marg. Northing. Inskrefs i Piteå skola 1794, den han lämnade i dec. 1796; stud. i Ups. 1797; prom. fil. mag. 16 juni 1803; prästv. 16 juni 1805 till past. adj. i Råneå, tillika nådårspred. vid sacellanien därst. 1806, afl. past. ex. 1811, regem. pastor vid Västerbottens regem. 29 juni 1813 och tjänstgjorde s. å. under regementets kommendering på kanalarbete i Södertelje. Deltog ss. regementspred. i fälttåget mot Norge 1814, blef där tillfångatagen, men utlöstes; biträdde efter hemkomsten 1815 pastor i Råneå och förordn. 1 juli 1817 att där förestå past. vården under tjänste- och nådåren efter fadern; v. pastor i Luleå apr. 1822; utn. khde i Neder-Luleå 25 maj 1827, tillträdde 1828; prost öfver Västerbottens 3:dje kontrakt 14 sept. 1828. Afled redan 14 dec. 1830 af en halsåkomma, ej botad i tid. En för sin tid beläst man.

¹ Det berättas, att denne icke varit död, utan efter lång frånvaro återkommit hem, funnit sin hustru omgift, men efter öfverenskommelse afrest för att aldrig vidare höra af sig. Barnen i hennes 1:a gifte voro: *Anna Catharina Wallis*, f. 1778, g. m. prosten i Råneå Ol. Burman, och *Johan Gustaf Wallis*, f. 1779, handelsbokhållare, omkom vid ett skeppsbrott i Öregrundsskären 29/8 1801.

G. 23/4 1811 m. *Anna Christina Alm*, dotter till byggmäst. Ol. Alm i Råneå och Anna Bergqvist.

Af 11 barn: *Carl Theodor*, f. 1/12 1811, löjtn. vid Norrl. fältjägarerår, d. 1863; *Anton Mauritz*, f. 5/10 1815, landssekreterare i Luleå, d. 1867; *Laura Christina*, f. 15/8 1817, g. m. länsman Magnus Ström; *Herman Fredrik*, f. 25/5 1819, skeppsbyggmästare i Råneå; *Axel Otto*, f. 3/5 1821, komm. i Ljustorp-Tynderö; *Sofia Vilhelmina*, f. 31/12 1823, g. m. byggmäst. Villehard Sandström i Skellefteå; *Anna Paulina*, d. 2/11 1830 i 4. året; *Henning Gustaf*, d. 24/10 1830 i 3. året; *Fridolf Johan*, d. 10/11 1830 i 3. året; de tre sistnämnda jordade jämte fadern.

Tr.: De indole & progressu cultus Europæi hodiernæ, p. 4, præ. *N. F. Biberg*. Ups. 1798. - De modo, quo ecclesiæ cum republica nexum considerare deceat, præ. *D. Boethius*, ib. 1803.

31. Mag. **Olof Peter Sellstedt** (1832), f. 20 jan. 1785, son af länsman Peter Sehlstedt i Ramsele och Stina Greta Klockhoff, komm. dotter från Helgum. Stud. i Upsala vt. 1805, efter fullbordade gradualstudier prästv. 13 okt. 1811 och promov. fil. mag. 1812; vice kollega vid Hsands triv. skola 21 aug. 1811 samt ordin. kollega 15 mars 1815. Afl. specimensprof. præsidendo 15 nov. s. å., v. konrektor vt. 1820 och utn. ordin. Konrektor 13 febr. 1822. Orator vid jubelfesten, som firades till 1000-årsminnet af kristendomens införande 1830. Utn. till khde i Luleå 1831 och hade just anländt för att tillträda pastoratet 1 maj 1832, då han, innan han hunnit hålla sin inträdespredikan, i en plötsligt påkommen sinnesförvirring störtade sig ut genom ett fönster i prästgården och ner i en brunn till sin närvarande makas fasa och församlingens djupa förstämning 17 sept. 1832. Det mycket ovänliga sätt, hvarmed han af några församlingsbor bemöttes vid sin ankomst, kan äfven ha bidragit till katastrofen. Han hade ett utmärkt ståtligt utseende och var ytterst human till sitt väsende.

G. 28/9 1817 i Gudmundrå prästgård m. *Elisabeth Ulrika (Ulla) Huss*, f. 18/9 1796, dotter af borgmäst. i Hsand Erik Joachim Huss och Maria Elis. Söderberg, sedan omgift m. 1:e landtmätaren Jonas Rutbäck i Luleå i hans 3:dje gifte.

Barn, alla födda i Hsand: *Axel Fabian*, f. 4/3 1818, d. 26/5 s. å., *Pehr Herman*, f. 9/7 1819, d. 2/8 s. å.; *Carl Otto*, f. 12/1 1821, d. s. d.; *Ulrik Joachim*, f. 5/12 1821, khde i Sidensjö; *Olof Anton*, f. 28/4 1823, student i Upsala, f. 6/1 1845 därst., donator af Sellstedtska stipendiet; *Pehr Herman*, f. 27/7 1826, d. 5/9 s. å.; *Margareta Elisabeth (Betty)*, f. 29/6 1829.

Tr.: De natura fabulæ Æsopicæ poëtica, præ. *G. Hyckert*. Ups. 1806. – Hypomnemata ad historiam regis Gustavi Adolphi, p. 1, præ. *E. M. Fant*, ib. 1811.

32. Dokt. **Pehr Calwagen** (1835-65), f. 15 febr. 1789 i Timrå. Fadern: förste landtmät. i Wasa län Erik Calwagen, sederm. bosatt på Fridland i Timrå s:n, modern: Margareta Charlotta Djupedia. Stud. i

Upsala vt. 1808; promov. fil. mag. 1815; prästv. 19 juni 1816; teol. kand. 13 dec. 1820; v. kollega vid Hsands apolog. skola 1821; ordin. andre apologist 1822; v. gymn. adj. 1823-25, hvarjämte han skötte lektoratet i teologi ht. 1823; utn. stadskomm. i Hsand 15 juni 1825, tilltr. 1 maj 1826; past. ex. 8 apr. 1826; v. pastor 1827. Utn. i nåder till khde i Neder-Luleå 23 nov. 1833, tilltr. 1835; hon. prost 1836; orator vid Hsands stads Bibelsällskaps sammankomst 9 mars 1835; deputerad från norra synodallaget vid prästmötet i Hsand 1839; v. præses vid prästmötet i Piteå 1842. V. kontr. prost i Västerb. 3 kontrakt juni-aug. 1847; ordin. kontraktsprost jan. 1853 till 1860; promov. teol. doktor 7 sept. 1860 såsom därtill väl ägnad och värdig i egenskap af god och grundlig predikant. Erhöll äfven en röst vid biskopsvalet 1831, hvarom någon kvad:

O, den var visst af blindhet slagen,
Som gaf sin röst åt Pehr Calwagen.

Med sina goda egenskaper i öfrigt lär han visat väl stor sparsamhet i smått, som dock uppvägdes af mildhet vid pastoriernas utkräfvande. LNO 1858. Han afled 11 nov. 1865.

G. 1) 6/11 1825 m. *Christina Margareta Norrbom*, dotter af handlanden And. Norrbom i Hsand;

2) m. *Sophie Dahl* från Finland, dotter af häradshöfd. i Norrbotten Zach. D.

Barn: *Erik Anders*, f. 6/10 1826 i Hsand, d. 23/11 s. å.; *Pehr Alfred*, f. 26/1 1828, d. 27/1 s. å.; *Ernst Gottfrid*, f. 7/3 1829, fil. mag. 1854, adj. vid Nya Elem. skolan i Sthm, läroboksförfattare, d. i Upsala 8/11 1906; *Axel Fredrik*, f. 6/1 1831, handl. i Luleå, sedan i Havre de Grâce, Frankrike; *Margareta Charlotta (Lotten)*, f. 26/8 1839, g. 1865 m. stadskomm. Fabian Z. Grape i Piteå, d. 4/12 1874.

Tr.: *Comparatio inter Apostolos Jesu et præsentis ævi sacerdotes*, præs. *Jon. Sam. Gestrich*. Ups. 1809. - *Dialogus inter Xerxem et Artabanum de bello in Græciam suscepto ex Herodoto*, præs. *J. O. Höijer*, ib. 1815. - *De momento, quo valet firma in doctrina Christi permansio ad sæculi intemperantiam conprimendam* commentatio p. p. *P. Calwagen*. Hsand 1844. - Tal vid Hsands stifts bibel-sällskaps högtidsdag, den 9 martii 1835. Hsand 1835. - Tal hållit wid orgelverkets invigning i Luleå stads-kyrka den 29 aug. 1847. Piteå 1847.

33. Dokt. **Jakob Albert Englund** (1870-1914), f. 6 juli 1823 i Hsand, son af stadsfiskalen och t. f. stadsnotarien Nils Anders Englund och Brita Magdalena Eurenus. Endast 12 veckor gammal vid faderns död, vårdades han med omsorg och kärlek af mormodern, sågverksägaren Eurenii maka Kristina Lindström, som dock 1827 på sin ålderdom flyttade till Stockholm, där hon och dottersonen fingo omvårdnad i sonens, kryddkrämaren J. Eurenus' hus. Här i hufvudstaden sattes Englund först i C. O. Finemans lankasterskola, sedan i Tyska skolan. Vid 12 års

ålder blef han efter, en tidigare afliden broder, antagen till fosterbarn af sin morbroder khden Carl Eurenus i Neder-Kalix och medföljde en skonare dit upp. Under resan, som varade hela 14 dagar, fick han ligga på en salthög, plågad af sjösjuka. Af morbrodern inhämtade han nu första grunderna till latinet, inskrefs följande år 1836 i Piteå skola och kom om hösten 1840 till Hsands gymn., hvarifrån han blef stud. i Upsala vt. 1843. Sina skolminnen har han själf skildrat i en tryckt uppsats, som ger en liflig bild af dåtidens skolväsende. Angripen af en ögonsjukdom, som hotade att alldeles hindra hans studiebanan, lyckades han dock aflägga dimissions- och prästexamen vt. 1846; v. kollega i Luleå apologistkola 1847; prästv. i Hsand 17 dec. 1848 till past. adj. i Ragunda hos prosten Burman och efter hans död nåårspräst och v. past. 4 juli 1849 till 1853. Under denna tid inträffade olyckan, att prästgården i Ragunda 5 nov. 1849 lades i aska, hvarvid all hans egendom brann upp. Här lade han grunden för sin kommande skriftställareverksamhet genom sin skildring af Ragundasjöns aftappning. Utn. komm. i Grundsunda 12 dec. 1853, tilltr. 1 maj 1854; past. ex. 28 aug. 1856. Khde i Offerdal aug. 1858, tilltr. 1860. Folkskoleinspektör i Jämtland och Härjedalen 1864-70. Riksdagsfullmäktig i prästeståndet vid den sista ståndsriksdagen 1865-66. Efter nästan enhälligt val erhöill han fullmakt ss. khde i Neder-Luleå pastorat 9 nov. 1869; tilltr. i dec. s. å. och flyttade dit i mars 1870. Inspektör vid Luleå lärov. fr. 14 jan. 1870-1902; præses vid prästmötet i Hsand 1877, kontr. prost i Västerb. 3 kontr. 19/12 1883-30/4 1899; teol. d:r i Upsala 9/6 1893. LNO 1879. KNO 2 kl. 1893. Vid Luleå stifts afskiljande 1 jan. 1904 blef han stiftets senior. God tillfällighetstalare hade han en ovanlig skriftställaretalang, som han ända till det sista underhöll och åt hvilken han hvarje dag ägnade bestämda timmar. Hans bedömande af de sekteriska rörelserna inom Norrland utvisar mycken fördragsamhet och klart förstånd. Ännu i ålderns höst kry, intresserad och sällskapskär. Då han en gång samtidigt erhöillit bjudning på två håll, uttalade han sin missbelåtenhet öfver att icke kunna få vara med om bägge kalasen. Han var då 86 år. Afled 27 juli 1914, 91 år gammal.

G. 26/10 1854 i Grundsunda m. *Elisabeth Carolina Westén*, f. i Nätra 11/1 1831, dotter af häradsskrifvaren Chr. Westén och Hedvig Maria Klockhoff, komm. dotter från Nordmaling; d. 27/9 1921 i Gammelstad.

Barn: *Carl Albert*, f. 15/8 1855 i Grundsunda, sinnessvag; *Hedvig Kristina*, f. 21/10 1856, d. 26/2 1880; *Hilda Carolina*, f. 1/7 1858, d. 1/6 1865; *Gustaf Axel*, f. 8/6 1860 i Offerdal, fil. lic. d. 24/5 1898; *Jakob August Emanuel*, f. 4/1 1869, distriktlandtmätare, kapten vid väg- och vattenbyggnadskåren.

Tr.: Gedungsen eller Ragundasjöns utgräfning. Sthm 1853. - Ett ord i sinom tid, taladt i skilsmässans stund. Afskedspredikan hållen i Ragunda kyrka på

annandag påsk 1854. Sundsvall 1854. - Om Sveriges naturliga politik (i tidn. Dilettanten 1854). - Några ord om separatistiska rörelserna i norra Ångermanland (ib. s. å.). - Tal jemte tacksägelsebön med anledning af det högtidliga öppnandet af Jemtlands nya kommunikationsled, hållet i Östersunds kyrka den 1 sept. 1853 af J. A. E. Östersund 1863 (anon.). - Sånger om natten. Östersund 1869. - Lefnadsteckningar öfver P. Brandell och E. P. Selahn (i Sv. Biogr. lex.). - Om förhållandet mellan vår tids anfall mot den kristna lärans grundsanningar och förflutna tiders. Östersund 1869. - Liktal öfver handlanden Ol. Emil Nelson i Nederluleå d. 3 dec. 1872. - Om ordets förkunnande. Afh. vid 1877 års prestmöte i Hsand. - Framstående kyrkans män härstammande från Vester- och Norrbotten. Luleå 1889. - Hvetekorn ur Guds förrådshus, ib. 1889. - Krigiska besök i Norrbotten. Luleå 1904. - Bidrag till Norrbottens läns historia till och med 1721. Luleå 1905; omtr. in 4:0 1911. - Är det sannt? Några ord om Charles T. Russels lära och anhängare, ib. 1907. - Skolminnen af åttiosjuårig prästman (i: Från bygd och vildmark, ib. 1910). - I Teol. tidskr.: Om predikosättet i svenska kyrkan (1864); Om trons förhållande till det nya lifvet i Gud (1869); Bidrag till historien om de andliga rörelserna i Norrland (1870); Ytterligare bidrag... (1872); Om dopförbindelserna och abrenuntiationen (1872); Ytterligare därom (1873); Lars Levi Læstadius, en kyrklig tidsbild (1876; äfven särsk. utg.). - Den norrbottniska separatismen, en kyrklig tidsbild (1879); Lars Levi Læstadius dogmatiska åsigter (1881); Kristendomen och kulturen (1883); Om den gudomliga kärleken såsom försoningens princip (1885); Om det presterliga ansvaret i äktenskapsmål (1886); Ur det norrbottniska nyläseriets historia (1887); Om Anders Karl Rutström och hans lära (1888); Om det vesterbottniska nyläseriet (1889). - I Tidskr. för kristl. tro och bildning: Kristendomen och socialismen (1890); Om deismen (1892). - I Bihang till Hsands Stiftstidn.: Några ord om förhållandet emellan kyrkobegreppet och kyrkotukten. - Bidrag till några predikosamlingar: Predikan på påskdagen (i: Predikningar af prester inom Hsands stift 1, 1883); Predikan på 1. sönd. i fastan (i: Vårt Lands predikobil. 1887, n. 8). - Griftetal och andra tal, införda i Luleå tidningar. - Tillsammans m. komm. O. Nordenstam och T. Svartengren utg. en samling Betraktelser under namnet Hvetekorn, m.m.

34. **Johan Albert Nordberg** (1917-), f. i Sundsvall 20 dec. 1871, föräldrar: stadsarbetarförmannen Anders Wilhelm Nordberg och Inga Olivia Wallin. Efter studier i Sundsvalls och Umeå skolor stud. i Upsala ht. 1890; prästv. 6 jan. 1898; kontraktsadj. i Västerbottens andra kontrakt 1 jan. 1899; 2:dra komm. i Neder-Luleå 14 apr. 1900, tilltr. 1 maj 1901; v. pastor i Neder-Luleå 1 maj 1902-30 apr. 1917; vald till khde i Neder-Luleå 14 febr. 1915, tilltr. 1917. Adjungerad i domkapitlet i Luleå från 1914. Inspektör vid Sunderby folkhögskola sedan 1919; sekreterare i Luleå stiftsråd sedan 1920. Minnestecknare vid prästmötet 1921; ombud för Sv. kyrkans diakonistyrelse 1923. - I sin nuvarande nitiske khde har Neder-Luleå äfven funnit en hängifven skildrare af församlingens och dess kyrkas historia.

G. 30/6 1901 m. *Klara Maria (Mia) Mångberg*, f. i Umeå 14/12 1877, dotter till bankkamrer Erik Olof Mångberg och Maria Fredrika Tunell.

Barn: *Arne Vilhelm*, f. i N.-Luleå 7/6 1902, fil. kand. 1923; *Anna Ingeborg Maria*, f. 6/12 1903, fil. stud.; *Olof Albert*, f. 16/9 1909; *Anders Erik*, f. 19/8 1910.

Tr.: Öfversatt en tredjedel af *Odhners* historia till lappska (på uppdrag af Hsands domkapitel) 1901. - Om Neder-Luleå kyrka. Ur gamla papper af *J. A. N.* Luleå 1905. - Om bostäder i södra Norrbottens landsbygd för 200 år sedan (i Norrbottens Kurirens julnummer 1906); Nödåren. Ett fyrtioårsminne (ib. 1908); Folkundervisningen i äldre tider, särskilt Norrbottens (ib. 1909); Medeltidsmålningarne och altarskåpet i Nederluleå kyrka (ib. 1910). - Luleå gamla stad (i: Från bygd och vildmark 1910). - Missionens höga uppgift och osvikliga medel (Korsblomman 1910). - »Den stora kyrkan» och »den lilla hopen», en kyrklig tidsbild från början af 1800-talet (i: Kyrklig tidskr. 1916). - Min församling (Från bygd och vildmark 1919). - Väckelse och uppfostran (Församlingsbladet 1920). - Luleå älvdal (Nederluleå, i samlingsverket Norrbotten 1921). - Konfirmationstal (i Samling af *A. Adell* 1922). - Fogdehistorier från Luleå socken under 1500-talet (i Norrbotten, hembygdsfören. tidskr. 1922). - Gudstjänstliv i flydda tider i Luleå landsförsamling (Norrbottens Kurirens julnummer 1923).

KOMMINISTRAR I LULEÅ.

Ända från reformationstiden synas här funnits 2:ne samtidigt tjänstgörande kapellaner, men de kunna till en början ej ordnas i fullt säker följd.

1. **Peder Petri** [1526], f. d. munk. År 1526 den 27 sept. utfärdar kon. Gustaf I ett skyddsbref för klosterbrodern Peder Petri, som »för några märkeliga saker aktar gifva sig in till Norrebotten, besynnerliga till herr Olaff i Lula där att blifva för en kapellan eller huru han sig där bäst med äro behjälpa kan, dock icke med tiggningar eller landlopp, som somliga sådana pläga bruka». (KGR). Förste khde i *Öfver-Torneå* 1520.

2. **Hans Laurentii**, kapellan i Lule 1545-1553. (*Norlander*, Norrl. saml. h. 6, s. 305.)

3. **Anders Nicolai** var till 1555 kapellan hos khden mästern Aron, blef sist khde i *Piteå*.

4. Herr **Matz** kapellan på Luleå kungsgård 1558 åtnjöt i årslön 20 mk jämte kost och husrum.

5. och 6. Herr **Erich** äfven kapellan på Luleå gård uppbar 1561 10 mk i lön, liksom sin samtida medbroder i ämbetet herr **Hans**.

7. Herr **Nils** var kaplan och bodde i Rutvik. Han hade khdens tillstånd att fiska i Prästviken.

8. **Henrik Jonæ** i Lula, under prosten Anders Grubbs tid. Såsom f. d. kaplan, fattig och sjuklig präst uppbar han 1585 2 t:r af spannmålstionden i socknens härberge.

De följande låta någorlunda ordna sig.

FÖRSTE KOMMINISTRAR.

1. **Jonas Gullonis (Gulleson)** [1593] underskref Upsala mötes beslut ss. kapellan härstädes. I Upsala domkapitels protokoll 25 nov. 1602 heter det: »Blef inrymt d:no Jonæ Gullonis efter sin begäran klockarebordet i Tensta».

2. **Lars Olai** [1606-07], kapellan i Luleå, föreslogs till predikant i Luleå lappmark 1606, emedan Luleå birkarlar och lappar begärde honom, »efter han hafver ett godt loford och på några år tillförende hafver latet bruka sig udi för:de lappmark». Han hade dock en medtäflare i den andre kaplanen Christoffer Nicolai och på deras stridigheter skyldes, att Jockmocks kyrka ej blifvit så prydlig som de andra samtidigt uppbyggda lappmarks kyrkorna. Herr Lars blef emellertid i stället utsedd till förste khde i Arvidsjaur i Piteå lappmark 1608. Se *Arvidsjaur*.

3. **Olaus Nicolai Breninsulanus** [1613-27], född på Brändön i Luleå skärgård, tillträdde här såsom kaplan förmodligen redan 1607 och är förut omtalad under khden Engelbrecht Bure. Tillträdde 1627 ss. khde i *Bygdeå* n. 4.

4. **Samuel Petri (Kuuth)** (1627-43), var son till höfvitsmannen Peder Olofsson, som bodde i Skellefteå; brodern Olof Kuth sist khde i Anundsjö. Samuel blef stud. i Upsala 2 nov. 1619. Efter tjänstgöring i Skellefteå blef han komm. i Luleå 1627. Han var måg till khden i Piteå J. Hossius, som ville ha honom till kaplan i st. för komm. Sam. Rhen, och ehuru Domkapitlet i Upsala fann denna begäran billig, synes bytet ha stött på motstånd från Piteå församling, ty Rhen stannade där. Herr Samuel i Luleå var 1639 invecklad i ett smuglingsmål. En tysk Hindr. Bryggman hade med sin skuta infört tullpliktiga varor till Luleå stad utan att för tullnären angifva dem. Vid rådstugan bekände herr Samuel, att hans svärfar herr Johan i Piteå bedt honom uppköpa malt till husbehof, men ifrån herr Hans och herr Pär i Piteå hade han bekommit bud att på deras vägnar af Hindr. Bryggman emottaga 3 t:r malt, hvarom de redan i

Piteå vid hans uppresa uppgjort köp. Bryggman pliktade 40 mk och $\frac{1}{2}$ parten af godset blef förbrutet, och för köpslagan fick han äfven böta 40 mk. (RA Vb. domb. 3/8 1639.) Torde dött 1643.

G. m. *Brita Hossia*, dotter till khde Joh. Hossius i Piteå; som fattig präst-änka erhöll hon 8/7 1666 af N.-Kalix kyrka 3 daler.

5. **Johannes Johannis Byrelius** (1645-60), bondson fr. Börjeslandet i Luleå s:n, hvaraf tillnamnet. Stud. i Upsala 12 febr. 1625; tjänstgjorde några år ss. komm. i Bromma, vid denna tid annex till S:ta Clara förs. i Sthm; anställdes 1 okt. 1635 som predikant vid Nasafjälls silfververk i Piteå lappmark och förordnades 20 okt. 1640 till khde i Silbojocks nybildade pastorat (se *Silbojock*). Den mångåriga och svåra tjänstgöringen i dessa ogästvänliga trakter gjorde, att han »största delen af sin hälsa bortmist hafver». Redan i slutet af 1641 anhöll han om transport, men tillträdde först 1645 komministraturen i Luleå. Han lefde ännu 28 april 1660, då han på tinget gör ett tombyte och köper ett stall, men afled före 26 juli s. å., efterlämnande änka med många små barn. Hon vände sig till Konungen med klagomål mot khden Anthelius, för att denne utom annan orätt oskäligen skulle förhållit henne lönen 12 t:r och 24 dlr kmt, samt otillbörligen tillägnat sig något åker, som hennes sal. man dels köpt, dels själf upparbetat, och vidare tagit bort gärdesgården, som mannen med stor omkostnad låtit uppsätta, för att med gårdslet reparera sina egna gärdesgårdar. Undersökningen visade emellertid, att khden i mycket haft skäl att häfda prästbordets rätt, men gått tillväga på ett olämpligt och brutalt sätt.

G. m. *Marina Svensdotter*, som från 1662 och ännu på 1690-talet uppbär änkespannmål från Vibyggerå och understöd af khdarne i Öfver- och Neder-Kalix. På mannens arf i fädernehemmanet fick hon 1661 uppbära 20 dlr (Luleå db.).

Af barnen: *Olof Hansson*, pliktade på tinget i Luleå 1670 för utsläppt rykte 3 mk.; en dotter, g. m. Anders Andersson i Luleå stad, nämnes 29/3 1666 i N.-Kalix räkenskaper.

6. **Christian Erici Fabricius** (1662-78), f. 1630 i Ångermanland. Stud. i Upsala 15 aug. 1651; blef rektor cantus i Piteå skola 1652 och uppbär i denna egenskap under de följande åren penningar för musiken i kyrkan. Den 22 maj 1661 erhöll kollegan i Piteå Christiernus Fabricius af Hsands domkap. permission att inställa sig uti Luleå efter deras begäran att komma till dess sacellanium uti sal. herr Hans Byrelii ställe, dock skulle han i domkapitlet söka vidare konfirmation. Han tillträdde komministertjänsten 1662. Bland de klagomål Luleå församling riktade mot sin khde Anthelius, nämndes bland annat, att han ej ville själf föra någon

kyrkbok, utan satt socknens klockare Daniel Trendelenborg därtill mot 10 dlr ersättning. Församlingens ombud vid ransakningen inför domkapitlet i febr. 1664 tyckte, att endera kapellanen kunde det göra och hafva den penningen. Pastor svarade: Gerna. Konsist. resolverade: Härefter skall dn. Christiernus det omaket hafva för den penningen. Synes ha aflidit 1678.

Af barnen: en son afled i Piteå och begrofs 12/3 1657; *Sara*, f. 7/7 1660, begr. därst. 21/7 s. å.; *Nils*, komm. i Neder-Kalix n. 8, d. 1722, *Johan*, f. 30/6 1661 i Piteå, d. 3/7 s. å.

7. **Christian Elingius** (1679-91), se khdar i *Juckasjärvi*.

8. **Erik Er. Höijer** (1691-1734), f. i Luleå gamla stad 25 maj 1655; son af råd- och handelsman Erik Nilsson och Anna Dagesdotter. Föräldrarnas grafsten finns ännu kvar i Luleå kyrka. Stud. i Upsala 13 okt. 1677, inskrefs i Västerb. nations matrikel 1678; prästv. 1683; var här adj. åt prost E. Graan och blef komm. 1691. Som han 1722 råkade få synen skadad, erhöll han efterträdaren till hjälp. Han afled blind¹, skröplig och orkeslös 6 dec. 1734, sedan han varit i församlingens tjänst i 51 år. Begrofs i egen graf på gången vid gångbänken till predikostolen. 78 år, 6 m. 2 d.

G. m. *Brita Graan*, f. 1653, dotter af prosten Olof Gr. i Piteå och Anna Steuchia; d. kort efter sin man 17/1 1735 82 år.

Barn: *Johan*, f. maj 1697; *Petrus*, f. 24/4 1699.

9. **Vilhelm Hernodius** (1735-55), f. 4 maj 1697, son till khden i Burträsk Lars H. Intogs i Hsands trivialskola 1707, stud. i Upsala 1715; reste på kondition till Gotland ht. 1717, där han vistades till 1718, då han vid Landsort tillfångatogs af ryssarne och fördes till Åbo, men flydde därifrån 1720 till Sthm; blef s. å. prästv. till adj. åt sin fader i Burträsk; v. komm. i Luleå 1722 för den blinde Er. Höijer, som afstod halfva lönen; erhöll fullmakt å samma tjänst 1735. Han stod i beredskap att gifta sig med sin blifvande fru, då äktenskapet förhindrades, emedan han tidigare inlåtit sig på trolofning med handelsman Anders Backmans dotter Anna Lisa, och hennes mor i förlikning kräfd 949 dlr 6 % kmt. Prosten Unæus befalldes hindra vigseln, till dess Hernodius lagligen skilt sig från denna äktenskapshandel. Han citerades själf inför domkapitlet, emedan han visat tresko och ej besvarat 2:ne konsist. skrivelser. Omsider tillkänna-

¹ Året före sin död blef han opererad af oculisten Erasmus von Felden 23 okt. 1733 och återfick ledsyn, hvilket betraktades hardt när som ett underverk (Luleå stads hist. 1. s. 188).

gifver prosten den 26 aug. 1724, att Hernodius i Luleå kyrka deponerat för Backmans räkning 200 dlr kmt med begäran, att de återstående penningarna måtte genom växel få öfverstyras till Sthm, samt att Hernodius må tillåtas förrätta sin tjänst. Konsist. svarar: så länge hr Wilhelm Hernodius fruktar Gud och ställer sig väl, har konsist:ii tanke aldrig varit att hindra honom från sitt ämbetes utöfning. Predikade vid prästmötet i Piteå öfver Matt. 26:26, 27. Han afled 8 nov. 1755 af långvarig mattande sjukdom.

G. 22/3 1724 m. *Maria Lindbaum*, f. 1/10 1706, dotter till regem. skrifvaren Jacob Lindbaum i Luleå.

Barn: *Lars Johan*, f. 13/10 1725 i Sunderbyn; *Jacob*, f. 18/5 1727, rustmästare; *Wilhelm*, f. 18/1 1729, komm. i Råneå, d. 1805; *Andreas*, f. 16/4 1731, rustmästare; *Anna Margareta*, f. 5/7 1732, g. 30/11 1773 m. borgmästare Anders Ottonius i Piteå, d. därst. 5/5 1802; *Carl*, f. 25/9 1734, organist i landsförsaml., drunknade 14/7 1765 jämte 4 andra personer i forsarna mellan Wittjerf och Boden; *Brita Maria*, f. 25/9 1741, g. m. kommissarien Länning.

10. **Hans Nordmark** (1758-69), f. 17 jan. 1721, son af 2:e komm. här Isak Nordmark. Inskrefs i Piteå skola 1731; stud. 22 okt. 1737; prästv. i Hsand till faderns hjälp 25 sept. 1743; erhöill fullm. såsom stadskomm. i Luleå 7 okt. 1749 och ss. komm. i landsf. 1 dec. 1756, hvilken tjänst han tilltr. 1 maj 1758. Afled 17 nov. 1769 af vattensot, »sedan han i fulla 25 år varit en trogen, berömd och flitig arbetare i Herrans vingård» (KA). Begravnen i kyrkans kor.

G. 31/5 1748 i Luleå m. *Maria Plantin*, f. 16/1 1723 i Hsand, dotter af khden i Umeå Zach. Plantin och Marg. Holst; d. i Sthm 3/3 1778.

Barn: *Isak Nordmark*, f. 23/3 1749, prost och khde i Luleå, n. 29; *Zacharias*, f. 29/10 1751, prom. mag. Ultimus i Upsala 1776; professor i fysik i Greifswald, sedan i Upsala, d. 26/7 1828; *Margareta*, g. m. häradsbokh. Erik Lundahl; *Anna Catharina*, f. 9/6 1759, g. 1806 m. pastor i Jockmock Dan. Engelmark, n. 9; *Elisabeth*, f. 1757, d. ogift i Luleå gl. stad 20/5 1817; *Elsa Maria*, f. 23/4 1761, d. 26/3 1778; *Christina*, f. 25/4 1763, d. 2/5 1764; *Johanna Magdalena*, f. 18/9 1766, d. 24/6 1778.

Tr.: Grafverser vid brodern Matthias Nordmarks begrafning 16 jan. 1743 i Tibble. Ups. fol.

11. **Olof Mellin** (1772-78), f. 13 jan. 1733 i Löfånger, son af khden Joh. Mellin. Inskrefs i Piteå skola 1745; stud. i Upsala 1753; prästv. i Hsand 18 dec. 1757 till medhjälpare åt fadern i Löfånger. Utn. komm. i Luleå 11 sept. 1771, tilltr. 1772. Hade här med utmärkt beröm förestått kapellanssysslan, men allenast 5 år såsom ordinarie, när han afled 1 maj 1778, efterlämnande änka och 7 omyndiga barn med nästan inga till-

gångar i boet. Till lindring för änkan erbjöd sig prosten Hollsten och 2:dre komm. Bergman att tillsvidare uppehålla kaplanstjänsten.

G. m. *Helena Sundia*, f. 19/12 1739, dotter till khden i Sollefteå And. Sundius.

Barn: *Andreas*, d. i Bygdeå 26/2 1767, begr. i Löfånger; *Christina*, f. 25/11 1767, g. m. råd- och handelsman Abrah. Ruth; d. ss. änka i Luleå stad 26/5 1833; *Anna Helena*, f. 19/6 1769, g. 23/10 1788 m. skraddaren Erik Renman i Luleå gl. stad i hans 2:a gifte; *Johan*, f. 3/11 1770; *Catharina Elisabeth*, f. 8/12 1771, g. 23/8 1791 m. fältväbeln Gustaf Schönfeldt, d. i Gammelbyn, Löfånger 18/2 1799; *Andreas*, f. i Luleå gl. stad 30/8 1773; *Nils*, f. ib. 20/11 1774; *Maria Margareta*, f. 24/6 1777, g. 1802 m. kontr. pr. o. khden i N. Torneå Sal. Antman.

Tr.: Verser vid commissionsingenjören Erik Mellins och Elisabeth Sundias bröllop i Sollefteå prostgård 12/1 1758. Ups. (undert.: O. I. M.)

12. **Olof Sam. Zellinger** (1781-91), f. 17 juli 1738 i Ramsele, där fadern Sam. Zellinger var khde. Efter skolstudier i Hsand stud. i Upsala 1758. Kallad till medhjälpare af komm. i Hedvig Elconora församling i Sthm Berghult; prästv. i Hsand 23 okt. 1763. I juni 1765 anhåller han hos Hsands konsist. att i anseende till svår sjukdom få brukas och anställas i stiftet. I febr. månad 1766 befann han sig i Hsand och utsågs till medhjälpare åt komm. Dalenius i Sollefteå, kom sedan till Ramsele samt senare till komm. Ullström i Nora, som år 1775 enträget anhöll att få slippa honom för hans ofördragsamhet och orolighet. I slutet af året begärdes han af sin svåger prosten Hollsten i Luleå till medhjälpare, men denne torde säkerligen varit mindre belåten med honom. Han blef emellertid slutligen vald till komm. här, tilltr. 1781. Dömdes af konsist. 14 nov. 1787 till 5 mån. suspension för oordentlig lefnad under inflytande af starka drycker, men hans klagomål blefvo först 1790 af K. Maj:t afgjorda och domen fastställd. Suspensionen gällde från 1 mars-1 aug. 1790, hvarunder tjänsten uppehölls af skolmäst. i Luleå Ol. Renhorn. Z. afled ej fullt ett år därefter 25 mars 1791. Hade poetiska gåfvor och skref med lätthet vers, ss. flera af hans syskon, men var af en ostadig natur.

G. 23/12 1782 i Luleå ldfg m. *Catarina Vestermark* fr. Löfånger, f. 1747, d. i Luleå gl. stad. 21/10 1800.

Tr.: Grafverser vid prostinnan Anna Christina Sunds begr. i Sollefteå 18/9 1766. Gefle, fol.; do vid liquidat. kommiss. i Luleå J. Unboms dotter Barb. Christinas död 31/8 1777. - Wid H. m. Kon. Gustaf den Tredjes tilträde till Sveriges rikets konungathron. Sthm 1771. - - Bröllopsverser vid v. rektorn i Piteå triv.skola Olof Westmans och Cath. Elisab. Granlunds giftermål okt. 1777. Sthlm, 4:0.

13. **Daniel Læstadius** (1792-1809), f. 23 aug. 1753, son af khden i Arjeplog Joh. Læstadius n. 7. Var endast 2 år gammal vid

faderns död. Inskrefs i Piteå skola 1762; stud. i Upsala 1770; prästv. 17 dec. 1775; kallad till medhjälpare af prosten Theoph. Gran i Piteå; komm. i Öfver-Kalix 19 maj 1784; uppehöll nådårstjänsten där fr. 1 sept. 1785, tilltr. 1787; därifrån transporterad till första komministraturen i Luleå landsförsamling 11 jan. 1792. Afled här 19 febr. 1809, allmänt älskad och saknad.

G. 2/7 1786 m. *Maria Lidberg*, f. 1741, klockaredotter fr. Burträsk och änka efter Læstadii företrädare i Öfver-Kalix komm. Per Hedström.

Son: *Daniel*, f. 5/11 1788, d. 11/1 1789 i Öfver-Kalix.

14. **Salomon Antman** (1811-22), tjänstgjorde äfven som v. pastor fr. mars 1819, till dess han i apr. 1822 flyttade ss. khde till *Neder-Torneå*.

Komministerbefattningarna i Luleå uppehöllos 1822-27 af vikarie i afvaktan på utbrytningen af Öfver-Luleå pastorat, hvilket medförde indragning af den ena komministraturen i moderförsamlingen.

15. **Hans Sehlstedt** (1827-38), f. 20 jan. 1785 i Hsand, son af sjötullbesökaren, sedan handlanden Abraham Sehlstedt och Anna Hansdotter. Efter skolstudier i hemstaden stud. i Upsala 1805; prästv. 11 mars 1809 till past. adj. i Skellefteå, stadskomm. i Piteå 1811; tjänstgjorde tillika ss. vice kollega vid trivialskolan vt. 1815 och ht. 1816. Utn. komm. i Nysätra nov. 1821, tilltr. 1822, past. ex. 1826 och tilltr. som ensam komm. i Luleå landsförs. maj 1827. Vid ett tillfälle måste han afgifva förklaring inför Hsands. konsist. med anledning af att han uraktlåtit att läsa »nederstigen till helvetet» i andra trosartikeln. Var en mycket begåfvad man med något hetsigt humör, liten och spenslig med lifliga ögon, mycket omtyckt och respekterad och i många afseenden före sin tid, utmärkt kommunalman, inlade mycken förtjänst om Öfver-Luleå kyrkobyggnad, hvars öfvervakande hvilade på hans skuldror och hvilket arbete bragtes till fullbordan utan minsta misshälligheter. Han lät äfven plantera och ordna Luleå kyrkogård och var en ordningsman för socknen, till hvilken alla vände sig i råd och dåd. Trifdes ock hellre i sådana värf än på husförhören, där tålmodet ofta tröt honom. En gång vid sitt tiondeintagande skall han ironiskt yttrat: »Det lär vara dåligt år i år, för fåren ha bogar, men inga lår». Afled 23 nov. 1838.

G. 1) 24/6 1813 i Skellefteå m. *Catharina Markstedt*, f. 8/2 1795, dotter af sågverksägaren Anders Markstedt i Storkåge, d. 7/11 1828;

2) 23/6 1829 m. änkefru *Catharina Helena Södermark*, f. *Thingvall*, f. 1/10 1786, komm. dotter från N. Kalix.

Barn: *Dorothea (Tora)*, f. 4/4 1814 i Piteå; *Johan Abraham*, f. 12/6 1816, guldsmed, reste till Amerika; *Maria*, f. 6/11 1818, g. m. komm. i Indal-Liden L. P. Westerlund; *Johanna*, f. 3/6 1821 i Estersmarks by, Nysätra; *Sofia*, f. 28/10 1823, skollärlarinna i Luleå stad; *Carolina*, f. 1/12 1825, ogift boende i Liden; *Olof Peter*, f. 26/8 1827 i Luleå, landtmät. elev, d. några och 20 år g.

16. **Johan Schmaltz** (1843-52), f. 2 nov. 1794 i Neder-Kalix, son af regem.-past., sedan khden Joh. Abr. S. och Anna Charlotta Hedström, komm. dotter fr. Öfver-Kalix. Inskrefs i Piteå skolas 4:de klass 1813; stud. i Upsala 1816; prästv. 6 juni 1819 till komm. adj. i Neder-Kalix, sedan faderns medhjälpare; fångvårdspred. i Norrbotten 20 juli 1822 med dubbel tjänsteårsberäkning. Stadskomm. i Piteå maj 1823, tillika lasaretspred. 1827; utn. komm. i Luleå landsf. 28 aug. 1839, tilltr. 1843. Afled 6 juni 1852.

G. 1819 m. *Catharina Elisabet Viander*, f. 22/10 1797, dotter af skraddaren Jacob Viander; d. 1871.

Barn: *Johanna*, f. 23/5 1820, g. m. handl. Sundberg, d. 15/4 1844; *Johan Jacob*, f. i Neder-Kalix 31/1 1822, sjöman, mekanisk arbetare; *Daniel Wilhelm*, f. 26/8 1823, fanjunkare, d. 2/4 1853 i N. Luleå.

17. **Anders Aron Stecksén** (1856-72), khde i *Öfver-Luleå*.

18. **Gustaf Edén** (1873-84), komm. i *Skellefteå*.

19. **Per Sigfrid Ossian Nordenstam** (1884-91), khde i *Öfver-Luleå*.

20. **Johannes Lundblad** (1892-1910), f. 6 aug. 1859 i Stora Lundby förs. af Älfsborgs län. Föräldrar: hemmansägaren Anders Andersson och Anna Brita Thorsson; afg.-ex. vid Göteborgs h. allm. latinlärov. vt. 1883; stud. i Upsala ht. 1884; efter där aflagda teol. ex. prästv. i Hsand 10 jan. 1890 till past. adj. i Luleå stad; pred. vid länsfängelset därst. 14 jan. 1890-juli 1892; innehaft tillfälliga förordn. som v. past. i Luleå; befullm. 1:ste komm. i Neder-Luleå 13 mars 1892, tilltr. 1 apr. s. å.; lärare i kristendom vid volontärskolan å Notviken 1895-99; t. f. regem.past. vid Norrb. reg. 1 maj 1899, ordinarie 14 juni 1901; utn. khde i Sidensjö 27 nov. 1909, tilltr. 1910.

G. 2/7 1892 m. *Anna Amanda Elisabeth Martinelle*, f. i Harbo 30/6 1860, dotter af folkskollär. och organisten Johan Petter M. och Fredrika Karolina Gavelholm i Hacke.

Barn: *Hans Ragnar*, f. 16/5 1893 i Neder-Luleå, fil. d:r, docent, lektor i Luleå; *Torsten Albert*, f. 16/1 1895, fil. mag. Upsala; *Agnes Elsa Fredrika*, f. 19/10 1896, fil. kand., semin.lärlarinna i Skellefteå 1921; *Hanna Siri Elisabeth*, f. 25/9 1899, skolkökslärlarinna i Piteå stad.

ANDRE KOMMINISTRAR.

1. **Christopher Nicolai** Angermannus [1593-1607], undertecknade ss. kapellan Upsala mötes beslut 1593 och innehade denna befattning, då han 1607 förordnades till förste khde i Jockmocks nyinrättade lappmarkspastorat. Se *Jockmock*.

2. **Johannes Erici** [1613-26]. Utgaf 3 dlr för Älfsborgs lösen 1613. Enligt fogden Reinh. Stegers kvitto 9 dec. 1614 hade kaplanen Joannes Erici ombesörjt utdelningen af 2 t:r mjöl ur Luleå kyrkhärberge till de 18 lappar, som det året utförde kronans 150 renar. Blef 1626 khde i *Burträsk*.

3. **Jonas Nicolai Lang** (1626-55). Då Luleå sockens norra del ss. eget pastorat lades under det åren 1641-46 uppförda kapellet i Råneå, utnämndes han 24 dec. 1654 till förste khde därst. Till Luleå kyrka skänkte han år 1649 ett linkläde med 2 rader knytning i testamente »efter tu sine sal. barn». Se *Råneå*.

4. **Petrus Petri Buræus** eller **Burman** (1656-68). Kan möjligen vara den Petrus Petri Bothniensis, som blef inskriften som stud. i Upsala 23 mars 1629. Var lapp-predikant i Jockmock 1649-52, synes ha uppehållit tjänsten ss. pred. och v. pastor i Råneå 1653-55 och tilltr. 1656 ss. ordin. komm. i Luleå. Vid tinget härst. 22 aug. 1667 tillfrågade landshöfdingen J. Grahn, som var där närvarande, om församlingens kapellaner herr Peder och herr Christian icke vore tillfreds med hans förordning om deras lön med socknens fördelning, som han gjort? De hade orsak hans herrlighet för den goda dispositionen att tacka och berömma. Kaplanen tvistade på tinget 14 juni 1665 om en äng, som han förmenade sig ärft efter sal. mäster Anders Canuti, under det hans motparten Erik och Pål Påvelsöner påstodo, att de ärft den efter sin fader. Död omkr. 1668.

Synes varit gift med en dotter (Ella?) till prosten i Luleå Andreas Canuti.

En son *Andreas Buræus*, skolmästare i Luleå stad.

5. **Anders Er. Lung** (omkr. 1670-89), f. på Holmen vid Hsand, hvarför han ock under namn af Holmæus inskrefs ss. stud. i Upsala 5 nov. 1764, blef här komm. 1670 och torde aflidit omkr. år 1689.

G. m. *Dorothea Backman*, dotter till rådman Anders Johansson Backman i Luleå och Maria Erikdotter Orre.

Barn: *Anders Lung*, rådman och handlande i Luleå, g. m. Barbro Calicia; *Dorothea*, g. m. löjtn. Otto Mörner.

6. **Johan Granhammar** (1690-97), f. omkr. 1637, son till komm. här ofvan Jonas Nicolai Lang, sedan khde i Råneå; stud. i Upsala 25 okt. 1655; hade från 1657 varit domesticus hos sin åldrige och sjuklige fader i Råneå till 1663, då han i sept. begärde få komma till Neder-Kalix sacellani, men khden L. Calicius ville ej taga emot honom. Han hade näml. för afsikt att få åt sin son förbehålla denna tjänst, och konsist:s anordning synes han rent trotsat, men tydligen genomdref konsist. slutligen Granhammars anställning. Vi återfinna honom emellertid 1667 ss. kollega i Piteå skola, där han kvarstannade, till dess han 12 nov. 1679 utnämndes till grufpred. vid Alkavare och Kedkevare silfverbruk efter Nils Hapstadius, se *Jockmock*. Härifrån erhöll han transport till komministraturen i Luleå landsf. 1690 och afled 1697 (enl. T.). I Nordlanders bok, Norrländskt skolliv, framskymtar han och gör icke något mera sympatiskt intryck genom sitt genstörtiga uppträdande mot landshöfding Grahn.

Af barnen: *Abraham*, f. 1665 i N. Kalix, döpt 22/1 s. å.; En dotter d. 27/11 1667 i Piteå; *Anders Granhammar*, f. i Piteå döpt 26/1 1669; *Nils*, döpt 8/9 1672; *Erik*, döpt 3/10 1677, d. 27/10 s. å.; *Anna*, döpt 15/12 1678, d. 18/1 1679; *Catharina*, g. m. handlanden i Torneå Erik Davidsson; begr. i N.-Kalix 17/11 1716.

7. **Nils Berghem** (1698-1712), f. 14 mars 1665 i Underåkers prästgård, son af khden P. Berghemius och Magdalena Bozæa. Med testimonium från Hsands gymn. blef han stud. i Upsala 8 sept. 1683; tjänstgjorde ss. adj. i Själevad 1693 samt blef komm. i Luleå 1698. »Sedan han i 20 år väl och berömligen sig i predikoämbetet förhållit och 15 år kapellansämbetet i Luleå bondförsamling flitigt och troligen förrättat», afsomnade han 25 maj 1712 i Herranom sakteligen efter 10 dygns sjukdom och begrofs i sin graf i vapenhuset, där han »nu till domedagen hvilar med sin sal. hustru och 9 st. barn». Grafstenen öfver familjen låg 1883 ute på kyrkogården, men jubelfesttaflan, hvars med egendomliga bildhuggerier utsirade ram han i testamente förärat till kyrkan, hängde i vapenhuset. Han besvarades i sitt tal af stämmande.

G. m. *Elisabeth Johansdotter Orre*, f. i Råneå 24/2 1675, dotter till rådman Joh. Ersson Orre i Luleå och Cath. Joh:dotter Biörn; d. 28/7 1711, hade stor lust till Guds ord läsande och hörande.

Af barnen: *Petrus*, f. 11/3 1700; *Johannes*, f. 22/6 1702; *Nils*, f. 23/8 1703; *Magdalena*, f. 4/10 1704; *Jakob*, f. 24/11 1706, d. 29/4 1707; *Elisabeth*, f. 20/6 1708, d. 15/8 s. å.; *Petrus*, f. 28/8 1709; *Magdalena*, f. 10/12 1710, d. 26/2 1711.

8. **Michael P. Graan** (1714-15), khde i *Hammerdal* n. 16.

9. **Lars L. Hornæus** (1715-17), son till komm. i Ytterlännäs Lars Hornæus, blef 2:dre komm. i Luleå 1715, men måste vid ryssarnes

infall 1717 ta till flykten. Hans gamle fader begärde honom nu till adjunkt och till efterträdare efter sin död, hvilket Konsist. beviljade 28 aug. 1717. Se komm. i *Torsåker*.

10. **Isak Nordmark** (1718-44), f. 30 nov. 1690 i Norrtjärns by, Nätra s:n, son af hemmansägaren Matthias Isaksson och Sara Persdotter. Inskref sig ss. stud. i Upsala först 19 okt. 1716; aflade prästex. i Hsand 4 dec. s. å. och blef komm. i Luleå 1 maj 1718, sedan den först utsedde Erik Brunnus synes afstått tjänsten inför utsikten att blifva khde i Ö.-Torneå. Han omtalas ss. en nitisk prästman. År 1719 köpte han af Anders Bolander en gård i Luleå gamla stad, belägen snedt mot kyrkan vid gamla stadens torg, den s. k. Nordmarkska gården, nu nedrifven, hvilken äfven sonen Hans och arfvingarna bebodde. Predikant vid prästmötet i Luleå 27 juni 1722. Afled 27 juni 1744 efter långvarig sjukdom.

G. m. *Elisabeth Unæa*, dotter till khden i Sidensjö Hans Unæus.

Barn: *Matthias*, f. 10/5 1719 i Luleå g. stad., stud. i Upsala 1737, d. i Tibble i Upland begr. 16/1 1743; *Hans*, f. 17/1 1721, här 1:e komm. n. 10; *Isak*, f. 4/9 1723, d. begr. 1/11, 6 v. 5 d.; *Jacob*, f. 2/2 1730, d. 15/3 s. å.

11. **Petrus Sundberg** (1749-61), f. 9 mars 1703 i Stigsjö. Kom till triv. skolan i Hsand 1713, till gymn. 1718, stud. i Upsala 25 aug. 1725; prästv. i Hsand 8 sept. 1728, kallad till adj. af khden i Bygdeå. Där skötte han en tid tjänsten under komministeränkan Offerdalins nådår, men klagade, att hvarken hon eller den förordnade vikarien Nils Widmark ville förnöja honom för hans tjänst. Konsist. resolverade, att han skulle af Widmarks arvode utbekomma 24 dlr kmt. Erhöll 14 apr. 1736 fullmakt på Luleå stads pedagogi. Då komm. tjänsten här i landsförsamlingen blef ledig, önskade Luleåborna få komm. Nordmarks son Hans till efterträdare, men som han ej kom på förslaget, uppstod mycket bråk; äfven utredning om kaplanslönerna företogs inom hela Västerbotten, hvarvid prosten Renmark meddelade, att enl. en resolution af domkapitlet från år 1690 den ena kaplanen skulle af pastor lönas med 16 dlr, den andre 8 dlr, men att han lämnade hvardera 24 dlr årl. Den författning var äfven gjord, att församlingen var delad i 2:ne delar, och hvardera kaplanen njuter halfva inkomsten, bestående af en fjärding korn och 12 öre penningar, liksom de ock hafva hvar sitt kapellansbord. Kgl. Maj:t afslog församlingens ansökan och gaf Domkapitlet tillstånd att ge kollationsbref på Luleå sacellani åt komministern i Jockmock Jonas Högling, men då denne ej på några villkor ville mottaga denna beställning, som K. Maj:t i nåder behagat lämna honom, fick Petrus Sundberg fullmakt därå, dock först i apr. 1749.

Han skötte med tro och nit sin tjänst, men hans syn blef på senare år försvagad. Afled 23 febr. 1761.

G. m. *Magdalena Sandman*, f. 1710, dotter till sockenskrifvaren Simon Sandman i Bygdeå; d. 15/12 1786 i gl. staden.

Barn: *Simon Petrus*, soldat i Långnäs med namnet *Hål* 1776, g. 17/5 1753 i Luleå m. Brita Jönsdotter; *Erik*, f. 26/9 1733 i Bygdeå.

12. **Johan Bergman** (1762-97), f. 5 maj 1720, fadern var borgare i Luleå stad, modern Sara Gran. Stud. vid Åbo univ. 23 okt. 1740; hans begäran att gratis blifva inskrifven afslogs. Under studietiden var han informator för afl. häradshöfd. Hernmarks barn 1740-41, sedan hos assessor Martin 1745. Lämnade akademien 1747; afl. prästex. i Hsand 24 mars 1750 och blef här prästerskapets medhjälpare; förordn. till komm. P. Sundbergs vikarie 21 maj 1760 på grund af hans försvagade syn och sjukdom mot uppbärande af 1/3 län. Utn. efter honom till ordin. komm. här 18 okt. 1761, tilltr. 1762. Afled 3 mars 1797.

G. 12/12 1756 m. *Elisabeth Plantin*, f. 1730, dotter af khden i Umeå Zach. Plantin och Margareta Holst; d. i Luleå 4/1 1797 kort före sin man.

Af barnen: *Sara Margareta*, f. 2/4 1757, d. 4/1 1758; *Zacharias*, f. 5/5 1758, efterträdande komm.; *Johannes*, f. 15/12 1759, d. 2/7 1761; *Jacob*, f. 17/12 1761, guldsmed i Luleå g. stad. d. 8/2 1830; *Johannes*, f. 21/4 1764, urmakare i Sthm, lefde 1795; *Sara Margareta*, f. 25/6 1765, g. 19/4 1792 m. landtmät.ingeniören Nils Boström; *Esaias*, f. 24/1 1771, förare vid Västerb. regem., utn. klockare i Luleå landsförsaml. 1795, d. 23/12 1845; *Carl Petter*, f. 21/11 1772, d. 6/4 1773; *Elisabeth Johanna*, f. 21/9 1774, d. 27/10 1776.

13. **Zacharias Bergman** (1797-1809), f. 5 maj 1758, företrädarens son. Stud. i Upsala 1779; prästv. 19 juni 1785 till adj. åt sin fader; förestod i några månader år 1790 nådåret efter komm. i Piteå stad Pihlgren samt år 1797 efter komm. Backman; nådårspred. efter fadern; erhöll de flesta rösterna vid valet, mottog fullm. 29 nov. 1797 samt tillträdde genast. Han afled 5 mars 1809.

G. i apr. 1793 m. *Magdalena Govenius*, f. 18/4 1767.

Barn: *Elisabeth Brita (Lisette)*, f. 26/4 1794, g. 12/3 1820 i Luleå m. landskamrer J. Isak Selling i Piteå; *Claes Johan*, f. 28/9 1795, med. d:r, provinsialläkare i Halland, d. i Halmstad 1838; *Zacharias*, f. 18/11 1796; *Margareta Magdalena*, f. 14/7 1798, g. m. komm. Joh. Palmgren i Öfver-Luleå; *Samuel Esaias*, f. 1800, d. 29/4 1801; *Anna Lovisa*, f. 1802, d. 24/10 1803; *Isak Petter*, f. 27/7 1805, d. 5/1 1822.

14. **Olof Burman** (1813-1819), khde i *Råneå*.

Efter komm. Olof Burmans afgang var l:e komm. S. Antman under åren 1819-22 ensam komm. Befattningen uppehölls därefter af t. f. vikarier till 1827, då

Öfver-Luleå pastorat afskildes och samtidigt 2:dra kapellansbefattningen i moderförsamlingen indrogs. Under åren 1827-88 fanns utom stadskomministern således blott en komminister, men sedan Luleå stad från och med sistnämnda år erhållit egen khde, inrättades en ny 2:dra komministratur i landsförsamlingen.

15. **Torsten Hildebrand Svartengren** (1888-1900), khde i *Umeå* stad.

16. **Johan Albert Nordberg** (1901-1917), se khdar i *Neder-Luleå*, n. 34.

KOMMINISTRAR I LULEÅ STAD.

1. **Samuel Sam. Rehn** (1674-87), f. i Piteå, son till komm. därst., sedan khden i Råneå Samuel E. Rehn, prästv. till adj. åt sin fader 1668, uppgifves ha blifvit komminister i Luleå nya stad 1670, men ännu 1674 var han grufpredikant vid silfververket i Kvickjock. Från stadskomministraturen transporterad till pastor i Juckasjärvi 1687, se *Juckasjärvi*.

2. **Nicolaus Joh. Fellenius** (1688-99), var tillika skolmästare i stadens pedagogi; sist khde i *Öfver-Kalix*.

3. **Israel Clem. Örnberg** (1699-1708), bondson från Gudmundrå; inskrifven ss. stud. vid Åbo univ. under läsåret 1683-84; prästvigdes 17 apr. 1695 till domesticus i Nora. Enl. *Tunæus* här komm. 1699 och död 28 apr. 1708.

G. m. *Sara Huss*, omg. m. rådman Erik Ersson Orre.

4. **Anders Ljungberg** (1709-29), f. 12 nov. 1686, son af komm. Ingevald Ljungberg i Hsand och Catharina Hernodia. Stud. i Upsala 9 sept. 1704; nådårspred. efter fadern 1706; adj. i Skön 1707; komm. i Luleå stad 1709. Under ryska infallet blef han 1716 af kosacker förd fången till Rosviks by, men befriades af Piteå allmoge. Det skedde dock i rättan tid, ty fienderna hade afklädt honom och tlllämnat honom prygel, just då räddningen kom. Emellertid erhöll han i misshugg en karbinkula genom högra axeln. En kyrkohandbok af år 1586, som han medförde, och däri han omtalat äfventyret, skänkte han till Luleå stadskyrka. Stadens borgmästare Anders Malmström stod i maj 1716 i begrepp att processa med honom, för det han påstods ha angripit nämnda borgmästare till dess ära och

reputation. År 1722 begärde komm. Ljungberg Kalix sacellani: Præsul och konsist. kunde ej finna annat än denna begäran billig, men hr Erik Brunberg blef efter nogare betänkande och hr Præsulis votum förordnad, föga rättvist som det vill synas. Han afled 7 juni 1729 och fick vitsord att ha varit en beskedlig lärare.

G. m. *Margareta Pihl*, dotter till rådman Er. Pihl i Hsand.

Af 2 söner och 1 dotter: *Magdalena*, g. m. efterträd. stadskomm. Jöns Hernelius i Luleå.

5. **Jöns Hernelius** (1731-50), f. 24 juni 1700 i Hsand, son af borgaren Per Andersson Geting. Stud. i Upsala 24 okt. 1720; fick konsist:s tillsägelse att vikariera i Hsands skolas 1:sta klass 17 mars 1722 till vårterminens slut, »hvilket skulle honom framdeles till promotion lända». Undergick 19 maj s. å. prästexamen och skattades värdig att antaga sacros ordines. Sändes ss. adj. till khden E. Sebrelius i Sveg omedelbart därpå och var kvar där ännu i juli 1729, då konsist. gör förfrågan, om han ville åtaga sig att uppehålla nådårstjänsten i Luleå, med förhoppning att sedermera genom giftermål med företrädarens dotter blifva vid samma sacellani bibehållen. Han sände skyndsamt jakande svar, lofvandes inom 8 dagar vilja begifva sig på resa ifrån Dalarne (d. v. s. Härjedalen). Efter inhämtadt yttrande, om församlingen i Luleå stad vore med honom nöjd, bekom han fullmakt ss. ordin. komm. i aug. 1730 och tilltr. 1731. Blef skolmästare i Luleå 24 apr. 1749. Sedan efterträdaren erhållit transport till Luleå landsförsamling, sökte Hernelius 1758 åter stadskommunistraturen med begäran att därmed få förena skolmästarebefattningen, som tillföre varit fallet, vann röstpluralitet och utnämndes 24 maj 1758. Denna sammanslagning lände icke saken till fromma, isynnerhet på grund af innehafvarens tilltagande ålder. Klagomål ingingo, och till v. skolmästare erhöll han M. Westling samt som predikobitråde A. U. Lang till sin död, som inträffade 17 dec. 1783.

G. m. *Magdalena Ljungberg*, företrädarens dotter, d. 13/8 1772.

2 söner och 2 döttrar: *Helena*, g. m. Olof Thun, handelsman; *Anders*, handelsman; *Jonas* i Hsand; *Margareta*.

6. **Hans Nordmark** (1750-58), 1:e komm. i Luleå landsf. n. 10.

7. **Jöns Hernelius** (1759-83), se ofvan n. 5.

8. **Johan Bernh. Ask** (1785-1814), f. 19 maj 1758, son af skolmästaren i Lycksele Bernhard Ask i hans senare gifte med Anna Sjöberg.

Stud. i Upsala 1779; prästv. 31 aug. 1783; utn. komm. i Luleå stad 18 aug. 1784, tilltr. 1785, tillika v. skolmästare vt. 1796-vt. 1798. Såsom född och uppfostrad i lappmarken behärskade han lappska språket. Afled 3 apr. 1814.

G. 5/10 1786 m. *Magdalena Carlsdotter Govenius*, d. i Luleå stad 17/1 1823 i sitt 57 år.

Barn: *Carl Gustaf Bernhard*, f. 12/6 1788; *Anna Greta*, f. 18/2 1790; g. m. en bonde Nordström; *Johannes*, f. 29/6 1791; d. 4/4 97; *Jonas*, f. 23/10 1792, d. 13/3 93; *Edvard*, f. 1/1 1794; *Carl Fredrik*, f. 9/3 1795, kronolots, d. drunknade 5/8 1826; *Johanna Magdalena*, f. 3/11 1797; *Johan Erik*, f. 26/6 1800; d. 7/5 1801; *Johannes*, f. 22/11 1801; *Nathanael*, f. 10/2 1803; *Eric Leonard*, f. 20/4 04; *Emanuel*, f. 10/4 06.

9. **Johan Björkman** (1816-27), khde i *Gellivare*, n. 5.

10. **Anders Löving** (1827-43), khde i *Öfver-Luleå*.

11. **Erik Gustaf Sæfström** (1843-55), f. 24 febr. 1807 i Säfvar i dåv. Umeå socken, son af bonden Erik Larsson och Brita Hansdotter. Efter skolstudier i Umeå och Hsand stud. i Upsala ht. 1829; tjänstg. ss. v. kollega vid Umeå skola läsåren 1831-32 och 1833-34; prästv. 6 juli 1834 till past. adj. i Degerfors; past. adj. i Piteå 1 maj 1839; komm. i Luleå stad 5 apr. 1843, tilltr. 1 maj s. å. Tjänstg. tillika ss. v. kollega vid Luleå apologistskola ht. 1844 och ht. 1846. Han var under sista åren af sin lefnad blind. Afled 18 mars 1855.

G. m. *Christina Margareta Furtenbach*, f. 29/5 1816, dotter af häradshöfding Carl Fredrik Furtenbach i Skellefteå, såsom änka bosatt i Frånö i Gudmundrå. Hon erhöll 2 extra nådår; d. i Gudmundrå 24/10 1896.

Tvänne döttrar: *Erika Sofia*, f. 29/2 1837, g. m. telegrafkommiss. Emil Fredrik Moritz Frisch i Sthm; d. 15/4 1873; *Hilda*, g. 30/6 1867 m. kronolänsman Erik Olof Frånberg i Gudmundrå.

12. **Oskar Burman** (1858-85), f. i Luleå landsf. 11 nov. 1812 son af prosten i Råneå Olof Burman och Anna Cajsa Wallis. Inskrefs i Piteå skola 1827 och blef stud. i Upsala ht. 1834; prästv. 20 dec. 1835 till adj. åt fadern i Råneå samt där t. f. past. dec. 1843; nådårspred. och v. past. i Öfver-Kalix mars 1847; past. adj. i Öfver-Luleå maj 1849; nådårspred. i Neder-Luleå sacellani dec. 1852, åter past. adj. i Öfver-Luleå jan. 1853; t. f. komm. i Luleå stad s. å.; nådårspred. och v. past. i Öfver-Luleå mars 1854; utn. stadskomm. i Luleå jan. 1856 och tjänstgjorde som sådan, ehuru han först tilltr. med full lön 1 maj 1858. Han var den siste komm. i Luleå stad ss. annex till Neder-Luleå moderförsamling,

enär staden enl. kgl. br. 24 apr. 1868 efter hans död skulle afgå ss. eget pastorat. Han afled 29 sept. 1885, nära 73 år gammal.

G. 1) m. *Elisabeth Juliana Moosberg*, f. 7/10 1814, m. hvilken han var förlofvad i 13 år, d. 24/6 1871.

2) m. *Emma Westman*, f. 10/10 1850.

Barn i 1:a giftet: *Axel Gideon*, f. 14/11 1843 i Råneå, f. d. länsman, brukspatron, reste till Norra Amerika, där d. 1905; *Oskar Walfrid*, f. 20/11 1845, kanslivaktmästare i Luleå, d. 14/8 1900; *Fredrik Wilhelm*, f. 24/4 1851, telegrafkommisarie i Hsand 1892; *Lydia*, f. 21/5 1855, g. m. kanslisten i Luleå Otto Bergmark. I 2:a giftet: *Emma Juliana*, f. 27/12 1875, anställd i bokhandel; *Bror Gustav Hjalmar*, f. 8/4 1878; d. 9/11 1899, *Elisabeth Magdalena*, f. 3/9 1882, g. m. stationsskrifv. Eskil Norrman, Luleå.

Tr.: Afskedspredikan hållen i Råneå kyrka 1847. Piteå 1848.

PREDIKANTER I JOCKMOCK.

Sedan Jockmocks lappmarksförsamling efter en 10-årig tillvaro som själfständigt pastorat år 1617 återfallit under sin gamla moderförsamling Luleå (se inledn. till Jockmock), dröjde det ej länge, innan behofvet af en vid lappkyrkan däruppe särskildt anställd präst ånyo gjorde sig kännbart. Det tillgodosågs redan 1640.

1. **Paulus Matthiæ Backius** (1640-45). Såsom född i Gråträsk kallas han lapp, ehuru med orätt, ty föräldrarne voro nybyggare i nämnda by, som då räknades till Piteå lappmark. Broder till skolmästaren i Lycksele Jacob Matthiæ, blef han stud. i Upsala 10 okt. 1635. För sin framkomst hade han förnämligast att tacka prosten And. Canuti i Luleå, hvilken tog hand om honom redan som barn, höll honom i skola nära 8 år och sedan lyckades förskaffa honom stipendium regium vid akademien i Upsala under 3 års tid. Han prästvigdes i slutet af år 1639 i Upsala. Om hans första anställning får man närmare besked i ett bref från prosten And. Canuti till ärkebiskopen¹ dat. 13 apr. 1640: »Hvad nu Luleå lappmarks församling vidkommer, så hafver d:nus Paulus mäst varit där uppe, sedan han kom hem. Näst före jul är han hemkommen, nyårstiden reste han dit upp (: förr kunde han ej utstämma fordenskap emot sig:) och blef der uppe inemot fastelag, åter reste han up söndagen reminiscere ell. den andra i fastan och blef der intil Palm-söndag. Nu menar han, att lapparne ej kunna komma tilhopa förr än 8 dagar före S:t Johannis Baptistæ tid, och då aktar han åter begifva sig dit upp. Om den progress han der gjort hafver, hafver jag

¹ Afskrift i UB N n. 1008.

tillförne E. Högv. tillskrifvit. Det är förhoppning, att han der skal kunna något godt uträtta.» Beträffande möjligheten att stadigt bo där uppe kan brefskrifvaren ej säga något visst. »Åkerbruk kan der näppeligen företagas, efter der ofta faller snö om midsommarstid.» Men eljest ifall han, (dn Paulus) där hade nödtorftiga hus på de orter, där »lapparna några resor om året komma tillsamman, och eljest nödtorftigt uppehälle, så kunde han väl städse blifva där uppe. Dn. Andreas (Lundius) hafver ock gjort sin flit i Piteå lappmark, och höres, Gudi ske lof, intet förargeligt af bägges lefverne. Dock behöfva de flitig inspektion.» I ett bref 5 sept. 1640 till sekreteraren Andreas Gylle uttalar prosten sin oro, att Luleå lappmark skulle afvittras från gället, och synes misstänka att något är i görningen, enär landshöfdingen Stellan Mörner utan känd orsak citerat lapppredikanten dn Paulum till Stockholm. Prostens farhågor i detta hänseende blefvo dock lugnade, då han fick del af Upsala domkapitels skrifvelse 24 okt. 1640, där det heter, att »D:nus Paulus Backius skall nu som tillförene blifva i Luleå lappmark under rev. præp. mag. Andr. Lulensis uppsikt». Prosten fick äfven en anmodan att tillhålla denne Paulus att flitigare göra sitt arbete och föra ett nyktert lefverne, men 30 aug. 1641 skrifver prosten till ärkebiskopen och beklagar sig: »Med tämmelig omkostnad har jag hållit denne (Paulus) i skolan till lappska församlingarnas tjänst, men nu ligger han mig på händerna, så att man måste kosta på honom allt, hvad man har i uppbörd af Lappmarken». Emellertid fick lapppredikanten i uppdrag att öfversätta katekesen till lappska¹ och begaf sig ner till Upsala med det fullbordade arbetet, hvilket synes hafva räknats honom till förtjänst, ty af K. Maj:ts bref till Kammarkollegium 9 mars 1643 framgår, att »lappprästen Paulus Matthiæ skulle få lika lön med de andre prästerna i lappmarken», näml. 40 t:r korn. Strax därpå kom emellertid underrättelsen, att han 14 mars s. å. i Sthm hade borttubbat den lappen att rymma till lappmarken, som kungliga renarne på Djurgården vakta skulle. Vid prästmötet i Upsala 18 juni 1644 förehades inquisitio Pauli Becchii lappi, men förhørsprotokollet är ej inskrifvet i protokollsboken, och härmed försvinner dn. Paulus ur sikte. I Luleå läroverks arkiv förvaras ett af drott. Christina 20 dec. 1645 utfärdadt bref ang. löneanslag åt den prästman, som »skall tillsättas efter den Paulus, hvilken skall vara bortrymd, sedan han på den tiden sig otillbörligen förhållit hafver».

2. Clemens Nicolai (Nordman) (1646-47) lämnade sin kollega-

¹ Denna öfversättning tyckes emellertid ej blifvit tryckt (jfr *Qvigstad & Wiklund, Bibliographie d. lappischen Litteratur, Hfors 1899. s. 160*).

tjänst vid Hsands trivialskola och kom antagligen i början af 1646 som präst till Jockmock, men stannade här allenast ett och ett halft år, »emedan han fått en så stor ohälsa, att han ingalunda tröster dit åter förresa». Blef 1647 kapellan i Nordingrå och slutligen khde i *Resele*.

3. **Petrus Petri Buræus (Burman)** (1649-52) uppbar under dessa år deputatet som lapppräst i Luleå lappmark, 40 t:r och 50 dlr. (KA Landsböcker.) Sist 2:dre komm. i *Neder-Luleå* n. 4, se ofvan.

4. **Anders Petri Lundius** (1652-65). Efter sin afsättning från befattningen som khde i Arvidsjaur (I, s. 98) och ett par års tjänst vid Nasafjälls silfvergrufva (II, s. 172) förordnades han till lappredikant i Jockmock från början af 1652 och kvitterar 12 mars 1653 föregående års lön. Hans förut mindre exemplariska lefverne synes nu hafva stadgat sig. På tinget 25 jan. beklagade han sig öfver, att lapparne visat tredska att komma till gudstjänsten, hvarför yrkas på deras bötfällande. Lappallmogen tillfrågades, om den icke ville betala prästgården, som bönderna uppbyggt för 30 riksdaler, det man bejakade. På följande års ting förmanades lapparne ytterligare att icke försumma att gå i kyrkan i synnerhet Store böndagen och infinna sig före tredje gången ringes, då prästen skall hålla examen med dem uti våra kristendomsstycken. De fingo ej afresa förrän de betalt, hvad bönderna och herr Anders påkostat prästgårdsbyggningen. Vid samma tillfälle tvistade han och Påvel Nilsson i Jockmock om några ägor, hvilka prästen brukade, men Påvel påstod vara sitt rätta arf. Förlikning ingicks så, att den sistnämnde fick brukningsrätt ytterst i selet Warkentiit (?) och uti en liten bäck Linawaren (Ldb. 1656). Den 3 jan. 1659 erhöll landshöfding Graan underrättelse från vällärde herr Anders Petri i Jockmock, att han genom lapparne fått kännedom om, att de norske lågo med en hop folk, renar och skidor färdiga för ett infall i landet på bemälte ort (GLA). Midsommartiden s. å. tjänstgjorde Lundius såsom tolk på en malmletarexpedition till Kedkevares nyupptäckta silfvermalms Streck. Han måste ha aflidit under senare delen af år 1665; hans hustru kallas näml. 29 jan. 1666 sal. herr Andreæ Lundii efterlefverska, då hon på tinget i Jockmock begärde någon vedergällning, för hvad hennes man kostat på kyrkogården, prästgården och kvarnhusets byggnad, framläggande en räkning å 73 dlr s:mt. Lappallmogen förklarade sig ha betalt en del till hennes man, hvarför förlikning ingicks.

G. m. *Margareta Ewardsdotter*. Hon stod i begrepp att 1667 flytta ut på bygden, men klagade på tinget 28 jan. öfver, att lapparne icke ville skjutsa hennes saker. De förmantes därför att godvilligen bistå henne, eftersom hennes man

varit deras själasörjare, och hvad han af egna medel kostat på prästgårdshusen, lofvade de refundera.

Barn: *Dordi Andersdotter Lundia*, f. i Arjeplog 1639, g. m. smeden Nils Andersson i Sunderbyn, d. 17/9 1706, begr. i N. Luleå kyrka; *Nils Andersson Lundius*, nämnes 1701 tolk, klockare i Jockmock 1709, d. begr. 25/9 1726 i Jockmocks kyrka i södra vapenhuset, öfver 70 år g.

5. **Samuel Edvardi Rhen** (1666-71), förut kapellan i Piteå. På tinget i Jockmock 28 jan 1667 besvärade sig hr Samuel, det lapparne icke äro villiga hans nödiga tarfvor och proviant till hans behof opföra, samt att han icke får så många renar af lapparne han nödigt behöfver. I likhet med företrädaren gjorde han gudstjänstresor upp till silfververket i Kvickjock, innan särskild brukspredikant där anställdes (se II, s. 37). Slutligen khde i *Råneå*.¹

6. **Anders Marci Grubb** (1673-95), f. i Västerbotten på 1610-talet, sannolikt son till kapellanen i Skellefteå Marcus Andreae. Stud. i Upsala mars 1634. Af ett bref, dat 9 okt. 1638, från Hudiksvalls borgmästare till Upsala domkapitel framgår, att dn. Anders Marci ditsändts för att blifva stadskapellan. Han hade profpredikat ett par gånger och äfven erhållit en liten penning för sitt omak, men församlingen ville icke ha honom, utan föredrog en annan (UDA). År 1646 var han huspredikant och informator i landshöfding Frans Krusebjörns famil och blef af honom rekommenderad till stadspred. i Umeå, men utsågs i stället kort därefter till kapellan i Skellefteå. Under sin tjänstetid därst. byggde han sig en egen bostad på »Brennan», för hvilken hans hustru senare kräfde ersättning på Skellefteå ting år 1659. På grund af sin svaga röst blef han ej vidare omtyckt som predikant, hvarför han öfvergick till skolstaten, tjänstgjorde som kollega vid Piteå trivialskola 1650-52 och transporterades förmodligen följande år som skolmästare till Luleå. Stadsborna, som voro missbelåtna med honom, emedan han tröttnade vid skolan och ej i lefverne var såsom sig borde, begärde en annan. Härpå svarade Hsands domkapitel 24 maj 1663, att dn. Andreas Marci väl skall blifva ihugkommen, där någon lägenhet faller, som honom ifrån stort umgänge hålla kan och således tjenligare är; emellertid borde man, som härtill, hafva med honom medlidande och söka att förekomma det, som honom kan förorsaka till oskicklighet. Ett tillfälle till förflyttning yppades 1671, då predikantssysslan i Jockmock blef ledig. På grund af att domkapitlets handlingar

¹ *Tunæus* och *Grape* hafva uppfört brodern *Johan Edv. Rhen* såsom hans efterträdare som pred. i Jockmock. Denne var emellertid icke präst och afled för öfrigt redan i apr. 1656 i Luleå, dit Samuel Rhen, då kapellan i Piteå, reste för att begrafva honom.

för denna tid äro förstörda, kan man icke fullt säkert afgöra, om denna tjänst med anledning af kgl. br. 27 sept. 1673 då ombildades till en själfständig khdebefattning. Grubb förordnades emellertid hit och tillträdde förmodl. 1673. Men äfven här gaf hans ämbetsutöfning anledning till grava anmärkingar¹ hvarför konsist. i juli 1687 ditsände Daniel Edin som adjunkt. I aug. 1693 begär Grubb, att konsist. ej vidare måtte påbörda honom någon adjunctum, och säger sig vara hel och hållen frisker, undantagandes att han intet kan visitera »kotterna», det han för öfrigt aldrig gjort under tidigare år. Den 28 febr. 1694 refereras i konsist. prosten Es. Graans i Luleå bref om den kyrkliga oredan i Luleå lappmark. Grubb hade bland annat låtit 15 lik stå ojordade och trots påminnelser ej för rättat jordfästningen. På den skarpa skrifvelse konsist. aflät, svarade han, 1. att jorden varit så hårdt frusen, att dödgräfvane ej så snart kunnat få grifterna färdiga, emedan jorden först med eld måste brännas och göras lös, 2. att somliga föra liken till kyrkan om nätterna ovetterligen, 3. att lappen själf, när liket är framfördt, icke har någon omsorg om begrafningen, utan låter det stå, till dess flera tillkomma. För öfrigt framhåller han sig aldrig ha försummat gudstjänsten eller katekismiexamen. Konsist. hade redan dessförinnan behandlat frågan om Grubbs skiljande från tjänsten och uppsatt Matthias Groth på förslag till khde i Jockmock, som 1693 förklarats för regalt pastorat (se II, s. 28). Denne tillträdde följande år med vilkor att afstå 8 t:r spl till årligt underhåll åt Grubb, hvilken emellertid öfver 80 år gammal afled redan 1695, enl. Groths notifikation till domkapitlet i bref af d. 9 mars s. å.

G. m. hustru *Kerstin*.

Dotter: *Barbro Andersdotter Grubb*, g. m. klockaren Nils Lundius (son till n. 4 ofvan) i hans 1:sta gifte; d. 1713 begr. 7/4 i Jockmocks kyrkas södra vapenhus, där prästgrafvarne befunno sig.

Tr.: Ett litet latinskt kväde vid prostens i Frötuna Joh. Oestonis Turdins begrafning 22/5 1642 (i *Justa exequiarum...* dn. J. O. Turdino. Ups.).

PREDIKANTER VID RÅNEÅ KAPELL.

Såsom sådana ha nämnts **Petrus Petri Buræus** och **Johannes Andreæ Lulander**, innan Råneå 1654 blef själfständigt pastorat, men tiden för deras verksamhet här är obestämd.

¹ *Grape*, Lappmarkens herdaminne, s. 60.